ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 14 (1548) | Пятніца, 17 лютага 1961 года | Цана 4 кап.

Вучоным, канструктарам, інжынерам, тэхнікам і рабочым, якія ўдзельнічалі ў стварэнні і запуску шматступеньчатай ракеты і аўтаматычнай міжпланетнай станцыі да планеты Венера

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і Савет Міністраў Саюза ССР сардэчна віншуюць вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, якія ўдзельнічалі ў стварэнні і запуску шматступеньчатай ракеты і аўтаматычнай міжпланетнай станцыі да планеты Венера.

Стварэнне шматступеньчатай ракеты, якая забяспечыла вывад на арбіту цяжкага штучнага спадарожніка Зямлі, і старт з гэтага спадарожніка кіруемай касмічнай ракеты і аўтаматычнай міжпланетнай станцыі на траекторыю да планеты Венера, знамянуе сабой выдатнае дасягненне савецкай навукі і тэхнікі. Гэты слаўны творчы подзвіг савецкай навуковай думкі адкрывае новую старонку ў вывучэнні касмічнай прасторы і дэманструе перад усім чалавецтвам веліч творчых здзяйсненняў савецкага народа.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і Савет Міністраў Саюза ССР упэўнены ў тым, што гэтая слаўная перамога нашай навукі і тэхнікі паслужыць справе ўмацавання міру ва ўсім свеце і развіццю дружалюбных адносін паміж усімі народамі.

Слава савецкім вучоным, канструктарам, інжынерам, тэхнікам і рабочым! Слава нашай магутнай сацыялістычнай Радзіме!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КПСС

САВЕТ МІНІСТРАЎ САЮЗА ССР

СЛАВА ТАБЕ, САВЕЦКІ ЧАЛАВЕК!

З вялікай асалодай мы заўсёды слухаем вядомую песню на словы Максіма Багдановіча «Зорка Венера». Цудоўная, радасная песня, поўная рамантыкі кахання.

Калі чытаеш паведамленне ТАСС аб запуску міжпланетнай аўтаматычнай станцыі да шмат у чым загадкавай планеты Венера, дык міжволі ўспамінаеш гэтыя словы паэта...

Так, сапраўды тысячагоддзі гэтая планета, якую мы лірычна называлі зоркай закаханых, жыла толькі ў нашых марах і летуценнях. Савецкі чалавек працягнуў да яе свае разумныя рукі. Неўзабаве планета Венера перастане быць загадкай, адкрые свае таямніцы для ўсяго чалавецтва. Гэтае вялікае заваяванне розуму і сілы знамянальнай датай назаўсёды ўвойдзе ў гісторыю чалавецтва. І думаючы пра дасягненні савецкіх вучоных, інжынераў, тэхнікаў, рабочых, заўсёды прыгадваеш сваю сацыялістычную Радзіму і ганарышся ёй. Думаеш аб тым, што калі б не Вялікі Кастрычнік, які разняволіў духоўныя сілы нашых народаў, дык хто яго ведае, колькі б яшчэ часу чалавек заставаўся прыкаваным да Зямлі, а космас для яго — фантастыкай. Вольнаму чалавеку на вольнай зямлі дадзены магутныя крылы!.. Ён адвечную фантастыку, адвечную мару робіць жывой явай, рэальнасцю.

Уявіць толькі! Вякамі чалавек пазіраў на неба баязлівымі вачыма, незразумелым і таямнічым было яно для яго. Толькі адзінкі асмельваліся ўступаць у адзінаборства з царкоўнымі цемрашаламі, каб зразумець, растлумачыць, як жа пабудаваны свет. Але яны расплачваліся за гэта жыццём... Цёмныя сілы рэакцыі не дапускалі чалавека да неба, страшылі яго богам і нячыстай сілай. Але ніхто не мог стрымаць чалавечы розум. Яшчэ толькі некалькі дзесяткаў год назад чалавек упершыню падняўся над зямлёй. А потым ён пачаў узлятаць усё вышэй і вышэй, заваёўваць новыя прасторы. Але капіталістычны свет, свет цемры і прыгнёту, пастараўся выкарыстаць дасягненні чалавецтва не для міру і росквіту жыцця, а для вайны і разбурэння. Назаўсёды застанецца чорная пляма на тых, хто дасягненні вучоных выкарыстоўваў і выкарыстоўвае, каб знявечыць нашу планету, загубіць жыццё...

Іншая справа — наша Савецкая краіна. Міру і росквіту жыцця прысвячае яна дасягненні сваёй навукі і тэхнікі. Тое, што дасягнута ў нас, ставіцца на службу ўсяго чалавецтва. Гэта наш гонар і наша слава, наша ўпэўненасць у заўтрашнім дні, у тым, што чым большыя нашы дасягненні, тым у людзей вырастае большая ўпэўненасць, што вайны не будзе. Савецкі народ усю сваю магутную навуку і тэхніку паставіў на службу міру, і ён пазбавіць чалавецтва ад вынішчэння, а нашу планету ад разбурэння. Вось чаму так шалеюць імперыялістычныя заправілы і іх нікчэмныя прадажныя марыянеткі тыпу Мабуту, Чомбе, Касавубу ў Конга, Бум Ума і Насавана ў Лаосе і розныя іншыя злачынцы ў іншых краінах свету. Яны спяшаюцца напіцца чалавечай крыві, бо заўтра будзе позна, заўтра народы іх змятуць на сметнік гісторыі, як непатрэбны хлам, раздавяць, як чорных гадзюк. Забойствам слаўнага кангалезскага патрыёта Патрыса Лумумбы, знішчэннем тысяч патрыётаў, што змагаюцца за свабоду і незалежнасць сваіх народаў, цемрашалам з імперыялістычных падваротняў не спыніць ход гісторыі. Гісторыя працуе на нас, на ўсё жывое і прагрэсіўнае.

Усё чалавецтва з радасцю і надзеяй пазірае на нашу сацыялістычную Бацькаўшчыну і радуецца нашым поспехам. І яно не памыляецца. Запуск цяжкога штучнага спадарожніка Зямлі, з якога стартавала аўтаматычная міжпланетная станцыя вагой у 643,5 кілаграма, узрадваў усе народы свету.

— Слава табе, савецкі чалавек! — гавораць усюды нашы сябры. — Ты першым за ўсе часы і эпохі ўзняўся так высока і паляцеў так далёка. Ты першым пазнаёміўся з Месяцам і пакінуў там свой вымпел. Ты першым адкрыў акно ў космас. А цяпер ты накіраваў свой шлях да Венеры...

Разам з усім народам мы гаворым:

— Дзень добры, зорка Венера! Рады з табой пазнаёміцца! Мы, савецкія людзі, людзі краіны міру і дружбы!

Рыгор НЯХАЙ.

Дзве зоркі

«Зорка Венера ўзышла
над зямлёю»
М. БАГДАНОВІЧ.

Выйдзі ў поле вячэрняй парою,
Позняй зімою вясну пагукаць.
Бачыш, Венера ўзышла над
зямлёю, —
Новую зорку ў небе спаткаць,

Тую, што з нашай зямлі паляцела
З гербам чырвоным краіны маёй.
Зорка Венера ярчэй замігцела
Перад сустрэчаю з роднай сястрой.

Маці-Радзіма, заўсёды мы верым
Кожнаму слову і ўзлёту твайму.
Хай жа твой вымпел ляціць
да Венеры,
Вестку падаўшы Сусвету ўсяму.

Тыдні прамчацца і цёплай парою
Ўсюды квітнець будзе ў зелені
май.
Зорка Венера, узыходзь над
зямлёю,
Зорку савецкую ў небе страчай!

Пятро ПРЫХОДЗЬКА.

Паэзія жыцця

Тэлеграмы. З усіх куткоў свету. Бясконцы паток тэлеграм. Яны гучаць у эфіры. Яны друкуюцца ва ўсіх газетах. Чалавецтва ў захапленні! Увесь свет ганарыцца нашым савецкім чалавекам, яго розумам, талентам. Бо гэта ён, будаўнік камунізма, першы ў свеце ажыццяўляе адвечную мару аб раскрыцці таямніц далёкіх планет.

Мы, празаікі, зайздросцім паэтам. На душы так многа радасці, захаплення, што вершы, песні, гімны пісаць бы аб велічнай паэзіі нашага савецкага жыцця!

Ул. ДАДЗІЁМАЎ.

ДА НОВЫХ ВЫШЫНЬ!

У гэтыя хвалюючыя дні, калі савецкі касмічны карабель трымае курс да Венеры, нашы людзі яшчэ глыбей пачынаюць разумець, якія вялікія перамены прынёс сацыялізм на зямлю.

Сродкамі савецкай ракетнай тэхнікі былі запушчаны спадарожнікі Зямлі, аўтаматычная міжпланетная станцыя, якая абляцела вакол Месяца, палёт на Месяц, спадарожнік Сонца...

Днямі ў космас узняўся новы спадарожнік, вагою больш шасці тон. І вось цяпер радыё данесла да нас вестку аб пасылцы аўтаматычнай міжпланетнай станцыі на траекторыю да планеты Венера. Гэта сапраўды мяжуе з фантастыкай.

Вынікі новага навуковага эксперыменту цяжка пераацаніць. Ён дасць рад выключна важных канкрэтных звестак аб умовах распаўсюджвання радыёхваль і перадачы сігналаў на звышдалёкія адлегласці, аб складзе і ўласцівасцях атмасферы на Венеры, тэмпературы на яе паверхні і многа іншых. А галоўнае — наблізіць той час, калі савецкі чалавек здзейсніць шматвекавую мару, палёт да іншых планет...

Гэтае бліскучае дасягненне савецкай навукі і тэхнікі акрыляе нас, вучоных, і натхняе на яшчэ большыя пошукі новага ва ўсіх галінах сучаснай навукі.

Э. ФЕЛЬДШТЭЙН,
прафесар, доктар тэхнічных навук.

Нашы маякі

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

У аўтобусе гаворка зайшла аб «маяках», аб людзях, якія сваёй выдатнай працай асвятляюць шлях наперад. Слова гэтае, так нядаўна сказанае Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым, стала крылатым.

— Ёсць і ў нас на Полаччыне свой «маяк», — з гонарам сказала адна са спадарожніц. — Можа чулі імя маладой свінаркі Лілі Баравіцкай? Сапраўдная гераіня! Яна адна без асаблівай механізацыі на свінаферме адкарміла за мінулы год 1 507 свіней.

Пленум ЦК КПСС закончыў сваю работу. Лілі Баравіцкай, якая была яго ўдзельніцай, можна было б і затрымацца на дзень—два ў сталіцы нашай Радзімы. Ды не. Назаўтра яна была ў родным калгасе. Абавязацельства вялікае — трэба да дня адкрыцця XXII з'езду партыі адкарміць дзве тысячы свіней. Цяпер дорага кожная хвіліна. Пачалі прыкідваць, як лепш размясціць адкормачнікаў, дзе зручней у цесным памяшканні выкраіць новую «жылплошчу», для «падшэфных»...

— Наогул, — сказала Ліля сяброўкам, — увечары прыходзьце, пагаворым за сталом пра будучыя справы.

У канторы саўгаса Лілю чакалі некалькі тэлеграм. Свінарку запрашалі на злёты і сходы. Вучні з суседняй Астроўшчынскай школы хацелі сустрэцца з гераіняю працы... Але толькі закончыла Ліля чытаць пошту, як пачуўся званок. Гаварылі з Віцебска. Запрашалі дзяўчыну на абласное маладзёжнае свята. Размова набыла крыху катэгарычны тон: «А працаваць хто будзе за мяне? Не паеду...»

Сяброўкі па ферме, якія слухалі адказы Лілі, у душы пагадзіліся: правільна, што адмаўляецца ехаць. І сапраўды, столькі спраў наперадзе, зіма ідзе к канцу, а цябе запрашаюць гаварыць прамовы... Калі Ліля пайшла, мы засталіся ў цеснай, няўтульнай канторцы кіраўніка аддзялення саўгаса. Адна з субяседніц, Тоня Фіялка, расказала:

— Нялёгка давядзецца нашай Лілі... На два месяцы раней тэрміну адкарміць дзве тысячы свіней... І каб кожная заважыла не менш ста кілаграмаў. Вось вазьміце аловак, падлічым, колькі трэба кармоў перакінуць сваімі рукамі... А вады колькі спатрэбіцца?!

— Ну, добра... А дзе ж ваша механізацыя? — пацікавіліся мы.

— А вы хіба не бачылі? — усміхнуўшыся, спытала Тоня.

Кармакухня свінафермы саўгаса «Банонь» размясцілася за мостам цераз Ушачу. Цемра. Праз густыя воблакі пары ледзь угадваюцца твары людзей. Хтосьці жартам гаворыць: «Туман, як у Лондане». Мне адразу ж прыгадаўся вядомы на Міншчыне калгас імя 17 верасня, дзе працуе старшынёй Уладзімір Аляксеевіч Галушка. Кармакухню там абслугоўваюць усяго два чалавекі. Бульба, буракі, морква знаходзяцца ў «шахце» і падаюцца «на гара» спецыяльным транспарцёрам ў мыйку. Затым добра вымытая і здробненая маса паступае ў катлы. А праз некалькі хвілін «кашу» грузяць у ваганеткі. Калі ласка — корм гатовы. «Повар», прыгатаваўшы яго, нават паклапоціцца аб прыправе, каб парасяты елі са смакам...

А як абстаіць справа ў саўгасе «Банонь»? Тут кармакухня не палягчае працу свінаркі. Корм у ваганеткі падвясной дарогі грузяць лапатамі... Уручную падрыхтоўваюць бульбу для варкі... Гоняць ваганетку ад кухні ў свінарнік, як жартам гавораць людзі, «адзінаццатым нумарам».

Саўгас «Банонь» — не маладая гаспадарка. Некалі, да ўзбуйнення, яна лічылася ў Полацкім трэсце саўгасаў самай перадавой. Не раз сюды прыязджалі кіруючыя таварышы з Міністэрства сельскай гаспадаркі. Не раз ішла гаворка пра механізацыю ферм, пра самыя дасканалыя кармушкі, дзе гаспадар — электрычная кнопка. Націснуў — і ў станках смачны, спажыўны канцэнтрат. Людзі сядзелі над чарцяжамі, рыхтавалі планы і праекты новых свінарнікаў. Свінар — трактарыст. Сеў за руль і падвёз на тыдзень кармоў. Але, на жаль, выдатнаму плану не суджана было здзейсніцца. Дырэкцыя саўгаса пісала аб ім у міністэрства, ездзілі туды, прасілі дапамогі.

— Механізацыя... Аўтаматыка... Канцэнтраты... Усё гэта, вядома, складаныя пытанні, — зазначыла адна са свінарак. — Ну, а ўзяць другую справу. Тут ужо Міністэрства сельскай гаспадаркі абвінавачваць не даводзіцца. Няўжо, напрыклад, прадстаўнік з Мінска павінен клапаціцца пра наш чырвоны куток? А паглядзіце, што ў ім робіцца.

На вокнах пыл — хоць малюй пальцамі. Холад. Сцены голыя. А дзе ж лістоўка-маланка, прысвечаная перадавым людзям?.. Дзе газеты, часопісы?.. А іх жа выпісваюць у саўгасе на сотні рублёў.

Увішная Тоня з дакорам зазначае:

— Ёсць каменьчыкі і ў ваш гарод. Неяк прыязджаў да нас фотакарэспандэнт. Гаворыць, хачу сфатаграфаваць перадавых свінарак у чырвоным кутку... Ідэя добрая, толькі куток у нас не таго... Але гэта не збянтэжыла карэспандэнта.

І свінаркі наперабой пачалі расказваць пра «дэкарацыю». Стол накрылі абрусам, з'явіліся часопісы з маляўнічымі вокладкамі. На вокнах заззялі напрасаваныя беленькія фіранкі. І нават электралямпачку ўвінцілі ў патрон. Цёпла, утульна, хораша.

— А навошта гэта?.. Зазнялі б чырвоны куток такім, які ён ёсць, няўтульным і брудным. Няхай народ глядзіць. Тады б, напэўна, і наш сакратар партыйнай арганізацыі Мікалай Аўдошка крыху задумаўся. Колькі разоў прыязджаў ён на ферму, а вось ні разу не заглянуў у чырвоны куток. А варта было...

Дагаварыць дзяўчыне не далі: пачалося кармленне свіней. Людзі працавалі хутка, спрытна. Адна за адной разгружалі ваганеткі з сіласам, бульбаю.

І вось, справа скончана.

— Дзяўчаты, пайшлі, — паклікала Тоня. — З карабля на баль...

Яна ўспомніла, што Ліля абяцала ў вольную хвіліну расказаць пра Маскву, пра Крэмль, пра новых знаёмых, вядомых свінарак нашай краіны, пра цікавую прамову Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, пра ўсё, чым жыла ў дні працы Пленума.

Узяўшыся за рукі, свінаркі пайшлі ў напрамку домікаў, што стаялі крыху на водшыбе ад жывёлагадоўчага гарадка. Над пасёлкам высока залунала ў марозным паветры звонкая песня...

Мы паехалі з саўгаса позна ўвечары. Шафёр, запрасіўшы нас у кабіну, з жалем прызнаўся:

— Дарожкі ў нас... Патрасе...

Машына лёгка прабегла мост і пайшла далей. Пачаліся выбоіны. Загрукалі ў кузаве запасныя скаты. Машыну кідала з боку ў бок. Вадзіцель пазіраў на стрэлку спідометра, нерваваўся.

— Не язда, а пакута. А ўвесну, браток, тут і зусім не праедзеш. Колькі разоў «загараць» даводзілася. А ўсё ж гэта кладзецца рублём на свініну, на малако, на бульбу і збожжа... Абыходзяцца нам саўгасаўскія дарогі ў капеечку, — са злосцю сказаў вадзіцель. — Вось табе і «амартызацыя» транспарту.

Дрэнныя дарогі і сабекошт цэнтнера свініны... Два гэтыя, здавалася б, розныя паняцці маюць простую ўзаемасувязь. Міжволі давялося прыгадаць сціпла прыбраную кватэру, у якой жыве Ліля Баравіцкая, сяброўак, што сабраліся да яе на агеньчык. Якраз больш за ўсё ішла ў гэты вечар гутарка пра сабекошт прадукцыі. Саўгасу цэнтнер свініны каштуе дзевяноста з лішкам рублёў. Нічога дзіўнага: слаба ўкараняецца механізацыя, шмат накладных выдаткаў, дорага каштуе кукуруза і, вядома, слаба выкарыстоўваецца аўтатранспарт, які часта прастойвае на рамонце.

Людзі працы намецілі шляхі росту, і, зразумела, больш гаварылі аб сваіх справах. Каб знізіць сабекошт прадукцыі, яны вырашылі ўсе працэсы працы праводзіць у адным комплексе. А дарогі?.. Пра іх таксама варта падумаць.

М. СТАЛЯРОЎ.

Вынікі работы падказваюць

ДАРАДЦЫ І ПАМОЧНІКІ

Без шырокай прапаганды літаратуры не могуць паспяхова працаваць работнікі кніжнага гандлю. У іх, як і ў бібліятэкараў, ёсць у гэтай справе добрыя памочнікі і дарадцы. Яны праводзяць гутаркі аб навінках літаратуры, дапамагаюць арганізоўваць кніжныя кірмашы, сустрэчы з наватарамі вытворчасці і пісьменнікамі.

Шмат добрых спраў па прапагандзе твораў беларускай музыкі робіць савет сяброў кнігі мінскага нотнага магазіна № 1, якім кіруе кампазітар М. Аладаў.

Такі ж самы савет працуе і пры мінскім магазіне навукова-тэхнічнай кнігі. Трыццаць два відныя вучоныя рэспублікі на чале з прафесарам, доктарам медыцынскіх навук Міхаілам Аляксандравічам Чалісавым дапамагаюць работнікам магазіна прапагандаваць літаратуру сярод пакупнікоў. Савет на чарговым пасяджэнні, якое адбылося на мінулым тыдні, абмеркаваў пытанне аб пашырэнні пазамагазінных форм гандлю. Летась пры актыўнай дапамозе кнігаптошаў і членаў савета магазін паспяхова правёў кніжныя кірмашы ў парках адпачынку імя Горкага і імя Чалюскінцаў і на такіх буйнейшых заводах, як падшыпнікавы, трактарны, запасных частак. Былі добра арганізаваны сустрэчы пакупнікоў з вучонымі і наватарамі вытворчасці. Цікава прайшоў Дзень кнігі па архітэктуры і будаўніцтву. Ад магазіна на прадпрыемствах і ва ўстановах працавала больш 20 кніганош. Усе гэтыя формы гандлю сябе апраўдалі. І не выпадкова работнікі магазіна і члены савета сяброў кнігі палічылі неабходным пагаварыць аб пашырэнні гэтай дзейснай формы рэалізацыі літаратуры.

Пазамагазінны гандаль займае значнае месца і ў рабоце мінскага кніжнага магазіна № 6, які ў сацыялістычным спаборніцтве вось ужо два кварталы ўтрымлівае пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

Аднак не ўсе магазіны Мінскага аблкнігагандлю і не ўсе камсамольскія арганізацыі вобласці так уважліва ставяцца да работы грамадскіх распаўсюджвальнікаў літаратуры. Напрыклад, былая дырэкцыя Цэнтральнага кніжнага магазіна ўвесь год чакала, пакуль да іх прыйдуць кнігапошы. Тут, у адным з буйнейшых кніжных магазінаў рэспублікі, летась працавала толькі 13 грамадскіх распаўсюджвальнікаў літаратуры. Недаацэнка ролі грамадскіх распаўсюджвальнікаў кнігі ў значнай меры адбілася на тым, што магазін прадаў за мінулы год літаратуры на 250 тысяч рублёў менш, чым у 1959 г.

У адрыве ад актывістаў працавалі летась і работнікі кніжнага магазіна г. Слуцка. Загадчык гэтага магазіна т. Сівец не пашыраў пазамагазінныя метады гандлю, не трымаў цесную сувязь з раённай камсамольскай арганізацыяй. У Слуцку рэалізуецца кніг на душу насельніцтва ў тры разы менш, чым у Нясвіжы.

Праяўляла пасіўнасць і мінская гарадская камсамольская арганізацыя, якая абавязвалася прадаць у 1960 г. літаратуры на мільён рублёў, а выканала сваё абавязацельства ўсяго на дзевяць працэнтаў.

ЗА ЛІЧБАЙ «ВАЛА»

Пры падвядзенні вынікаў работы таго ці іншага кніжнага магазіна звычайна звяртаюць увагу на выкананне плана па валавому збору. Праўда, за гэтым «валам» ёсць яшчэ дзве графы: рэалізацыя літаратуры і канцылярскія тавары. Вакол гэтых трох лічбаў заўсёды ідзе гаворка на сходах і нарадах кнігагандлёвых работнікаў. А пра вынікі рэалізацыі грамадска-палітычнай, сельскагаспадарчай, тэхнічнай, мастацкай літаратуры, у тым ліку і твораў беларускіх пісьменнікаў, гаворка вядзецца без канкрэтных лічбаў, накшталт: «мала ўдзяляецца ўвагі», «недастаткова актыўна», «нездавальняюча» і г. д.

Днямі праходзіў сход работнікаў Мінскага аблкнігагандлю. Ён падвёў вынікі работы за мінулы год і вызначыў задачы на бягучы год. На сходзе ішла шырокая размова аб знаходжанні дзейсных метадаў прапаганды і рэалізацыі ўсяго наяўнага асартыменту літаратуры. Вельмі слушна было пастаўлена пытанне аб тым, каб палепшыць афармленне заказаў на новую літаратуру і рэалізацыю кніг Беларускага дзяржаўнага выдавецтва. Аб гэтым гаварылася і ў дакладзе дырэктара аблкнігагандлю В. Трацэўскага, і ў прамове начальніка Галоўнага ўпраўлення кніжнага гандлю Міністэрства культуры БССР С. Патупчыка, і ў выступленнях удзельнікаў сходу. Прамоўцы асудзілі няправільны і шкодны для нашага пакупніка метад заказаў на кнігі. У прыватнасці, ішла гутарка аб магазіне № 9, які з тэматычнага плана Белдзяржвыдавецтва на 1961 г. па раздзелу грамадска-палітычнай літаратуры заказаў толькі трэцюю частку назваў кніг, а з раздзела мастацкай літаратуры — толькі адну чвэрць. Такі ж заганны метад заказу літаратуры па тэматычнаму плану Белдзяржвыдавецтва на гэты год выяўлен і ў магазіне № 12.

Гэта здараецца толькі таму, што некаторыя кіраўнікі магазінаў у пагоні за выкананнем «вала» імкнуцца заказваць больш «хадавую» кнігу і неахвотна працуюць з усім асартыментам літаратуры.

ПЫТАННІ, ЯКІЯ ТРЭБА ВЫРАШАЦЬ

У Мінску яшчэ мала кніжных магазінаў. У Фрунзенскім раёне іх зусім няма, калі не лічыць на цагельным заводзе № 2 невялічкага пакойчыка для продажу кніг, які пакупнікі называюць кіёскам.

У самай звычайнай кватэры, памер якой складае не больш 25 квадратных метраў, знаходзіцца магазін № 9 у раёне трактарнага завода. Калі ўпершыню адчыняеш дзверы гэтай кнігарні, дык адразу хочацца прасіць прабачэння за тое, што ты, відаць, выпадкова трапіў на склад. Але прылаўкі і кніжная паліца, даўжыня якой складае не больш шасці метраў, сведчаць, што тут знаходзіцца магазін. Цюкамі кніг, канцылярскімі таварамі тут завалены падаконнікі і падлога. Дырэктар магазіна т. Мелікаў расказвае:

— Шосты год мы знаходзімся ў гэтай кватэры. Шосты год нам абяцаюць даць добрае памяшканне, дзе можна па-сапраўднаму наладзіць гандаль кнігай.

У цесным пакоі працуе і кніжны магазін № 3 на аўтазаводзе.

Кніжны кіёск па канструкцыі нічым не адрозніваецца ад тых кіёскаў, дзе прадаюць марожанае, прамысловыя тавары, кандытарскія вырабы, піва і воды. Праўда, нядаўна «Саюздрук» паставіў у горадзе 10 новых кіёскаў для продажу выданняў перыядычнага друку. Яны знешне прыгожыя і зручныя толькі для продажу газет і часопісаў. Для кніг такія кіёскі зусім не падыходзяць. У летнія месяцы літаратура, якая паляжыць тры — чатыры дні ў вітрыне, пачне псавацца ад праменняў сонца.

Мінскі аблкнігагандаль даўно хоча мець для сталіцы спецыяльныя кіёскі па продажу кніг. Ёсць на гэта і сродкі, але ўся бяда ў тым, што ніхто не бярэцца за выкананне такога заказу. Не адпавядаюць прызначэнню і столікі для продажу кніг. Трэба, каб наш Саўнаргас уключыў у план якога-небудзь свайго прадпрыемства і выраб абсталявання для кнігагандлю.

У ВІТРЫНАХ КІЁСКАЎ

Мы пацікавіліся работай кніжных кіёскаў і столікаў, якія ёсць на вуліцах, у многіх прамтаварных і харчовых магазінах горада. Аказалася, што амаль усе яны запоўнены аднолькавай літаратурай. Гэта кнігі аб смачнай і здаровай ежы, вышыванні, карысных парадах, модах...

Калі, скажам, пакупнік пабываў ля аднаго кіёска ці століка, дык ля другога не прыпыніцца. Ён ведае, што і асартымент мастацкай літаратуры тут усюды амаль аднолькавы: навінкі савецкай літаратуры сустракаюцца рэдка.

На століках, якія працуюць у магазінах ювелірных вырабаў і кандытарскім па праспекту імя Сталіна, у прамтаварным — на Прывакзальнай плошчы, нідзе мы не ўбачылі твораў беларускіх пісьменнікаў. Цяжка іх знайсці і ў кіёсках. З сотні кніг, якія паказаны пакупніку ў вітрыне і на прылаўцы кіёска, што знаходзіцца ва ўнівермагу, мы ўбачылі толькі першы том твораў Янкі Маўра.

На рагу вуліц Ленінскай і праспекта імя Сталіна працуе кіёск № 2. Тут сярод 83 кніг, якія выстаўлены ў вітрыне, толькі адна беларуская — «Дзед Талаш» Якуба Коласа. А ў кіёсках № 4 і № 18 зусім не аказалася ніводнай кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Чаму ж у кіёсках не прадаюць беларускія выданні?

Вось што гаворыць кіяскёр С. Леўшыц:

— Кнігі І. Шамякіна «Крыніцы», «Трывожнае шчасце» разыходзяцца дзесяткамі, але мне іх мала даюць. У апошнія дні многія пытаюцца, дзе набыць паэму Якуба Коласа «Новая зямля». А ў нас няма ніводнага экземпляра. Часта і вершы просяць, асабліва Янкі Купалы, Пятра Глебкі, Пімена Панчанкі і некаторых маладых паэтаў. На жаль, гэтыя просьбы мы не задавальняем.

І гэта ў той час, калі на складах аблкнігагандлю такая літаратура ёсць! Між іншым у руплівых і дасціпных кіяскёраў выбар кніг больш шырокі. Таму і вынікі іх работы лепшыя.

На вуліцы Энгельса ў кіёску ад магазіна № 11 працуе т. Бяркові. Летась яна прадала мастацкай літаратуры на 102 тысячы рублёў. Пакупнік тут заўсёды можа знайсці многія кнігі пісьменнікаў.

Або ўзяць, напрыклад, кніжны столік (гастраном № 13), дзе прадаўцом працуе Я. Захарава. Летась яна прадала літаратуры больш чым на 70 тысяч рублёў. Значная частка выручкі атрымана ад беларускіх выданняў. І цяпер на яе століку акуратна раскладзены творы Я. Коласа, Зм. Бядулі, І. Шамякіна, П. Панчанкі, І. Мележа.

Вось якія кантрасты!

Побач з вопытнымі работнікамі за кніжнымі прылаўкамі часам стаяць людзі, якія самі не любяць, не чытаюць, не ўмеюць прапагандаваць кнігу. Ім усё роўна, што рабіць: учора прадавалі мыла, сёння — літаратуру. Самая простая рэч — напісаць на лісце паперы назвы навінак. Пачытае чалавек і выбярэ, што яму трэба. Калі кіяскёры прадавалі школьныя падручнікі, такія спісы былі. А цяпер — няма.

Намеснік дырэктара Цэнтральнага кніжнага магазіна В. Годас з задавальненнем паказаў нам графік, згодна якому з кнігапрадаўцамі кожную пятніцу ў аддзелах павінны праводзіцца агляды новых кніг. Задума добрая, але на гэтых аглядах многія работнікі не прысутнічаюць.

На ўскраінах Мінска, у раёнах новай забудовы, кніжных кіёскаў мала. А ў цэнтры — яны перагружаны літаратурай. Мы ўжо не гаворым аб тым, што ў радзе кіёскаў не створана неабходных умоў для работы: холадна, цесна.

І не дзіва, што многія кіяскёры часта не выконваюць сваіх планаў па рэалізацыі літаратуры.

* * *

Па-сапраўднаму весці прапаганду і рэалізацыю літаратуры можна толькі пры правільнай і ўсебаковай рабоце з усім асартыментам кніг. Вынікі работы Мінскага аблкнігагандлю за мінулы год сведчаць, што пашырэнне пазамагазінных метадаў гандлю і цесная сувязь з грамадскімі прапагандыстамі кнігі павінна быць у цэнтры работы кніжных магазінаў.

А. МАХНАЧ.
А. БЕЛАВУС.

Выдатны кіяскёр

Екацярына Маркаўна Арэшчанка вось ужо сем год працуе ў кіёску Віцебскага гарадскога аддзела «Саюздруку». Яна шмат чытае мастацкай літаратуры, вывучае перадавы вопыт прапаганды кнігі.

— Першы час было шмат цяжкасцей, — расказвае кіяскёр. — План тавараабароту не выконваўся. А цяпер на працягу шасці год амаль не было выпадкаў невыканання месячных і квартальных планаў.

Калі разгарнуўся рух за званне ўдарнікаў камуністычнай працы, Е. Арэшчанка вырашыла не адставаць ад вялікай усенароднай справы. За гэтае высокае званне яна змагалася ў мінулым годзе. І вось вынікі: летась да 20 лістапада яна выканала гадавы план. Цяпер перадавому кіяскёру прысвоена ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы.

Літаратура на паліцах кіёска не залежваецца.

Екацярына Маркаўна гаворыць:

— Кожная кніга знаходзіць свайго чытача. Гэта праўда. Але яе ўмела трэба прапагандаваць. Чытачу няма справы, як у нас тут і што. Вось сёння прыходзілі двое з вёскі. Адзін проста пакрыўдзіўся, што не было для яго патрэбнай кніжкі.

— Вы не пакрыўдзіліся на гэтага патрабавальнага пакупніка?—пытаўся я.

— Што вы... крыўдзіцца, як можна. Ды я на яго месцы тое самае сказала б. Не хапае яшчэ ў нас добрых кніг. Чытач вырас. І ты яму падавай добрую кнігу. Вось вам прыклад: неяк я атрымала 12 экземпляраў рамана «Крыніцы» І. Шамякіна, некалькі кніг М. Клімковіча і П. Панчанкі, дык яны ў момант былі прададзены. Калі часопіс «Маладосць» пачаў выходзіць з дадаткам, яго больш пачалі купляць. Калі друкуюцца ў часопісах добрыя вершы, апавяданні, тады цікавасць да іх узрастае.

Ю. ДОКТАРАЎ.

На здымку: ударнік камуністычнай працы кіяскёр Екацярына Маркаўна **Арэшчанка** за працай.

Фота **М. Кузняцова.**

Насустрач з'езду

У Саюзе пісьменнікаў БССР адбыўся адкрыты партыйны сход. Уражаннямі аб рабоце студзеньскага Пленума ЦК КПСС падзяліўся на ім з прысутнымі прэзідэнт сельскагаспадарчай Акадэміі навук БССР акадэмік І. Лупіновіч.

З дакладам аб выніках студзеньскага Пленума ЦК КПСС і задачах беларускіх пісьменнікаў выступіў І. Дуброўскі. Ён адзначыў, што нашы пісьменнікі заўсёды ішлі ў нагу з жыццём, у сваіх творах шырока адлюстроўвалі рэчаіснасць. Цяпер, пасля студзеньскага Пленума ЦК КПСС, у краіне праводзяцца вялікія мерапрыемствы, накіраваныя на далейшы ўздым сельскай гаспадаркі. Краіна ідзе насустрач XXII з'езду партыі. Пісьменнікі Савецкай Беларусі не застануцца ў баку ад імклівага поступу нашага жыцця. Яны павінны падумаць, з чым прыйдуць да важнай падзеі ў жыцці нашай краіны.

На чаргу дня стала пытанне аб шырокім удзеле пісьменнікаў у напісанні нарысаў аб героях нашых дзён, бо нарыс не заняў яшчэ свайго заслужанага месца на старонках перыядычных выданняў. А праца над ім прыносіць карысць не толькі нашай агульнай справе, але і самому пісьменніку: прымушае яго вывучаць жыццё, людзей.

— Нам, пісьменнікам, трэба змагацца з усім тым, што стрымлівае развіццё нашай гаспадаркі, ускрываць прычыны недахопаў, — сказаў у сваім выступленні П. Пестрак.

І. Шамякін адзначыў, што пісьменнікі павінны клапаціцца аб мастацкай якасці твораў. Трэба пастаянна весці аб гэтым размову на старонках нашых газет.

Пленум адкрыў многа канфліктаў. Пісьменнікі не павінны лакіраваць жыццё. Трэба адкінуць умоўныя і сцёртыя канфлікты, трэба ўзнімаць праблемы, якія хвалююць народ, — сказаў Р. Сабаленка.

Пісьменнік павінен быць патрабавальным не толькі да жыцця, але і да сябе. Задача крытыкі — дапамагаць, накіроўваць яго творчасць. Толькі ў выніку прынцыповых, страсных адносін да жыцця можна стварыць сапраўды высокамастацкія, патрэбныя народу творы. Аб гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях А. Макаёнак, М. Хведаровіч, А. Маўзон, А. Асіпенка і інш.

На сходзе аднадушна былі зацверджаны мерапрыемствы пісьменніцкай арганізацыі па падрыхтоўцы да XXII з'езду партыі, гэта — напісанне серыі нарысаў «Героі нашых дзён», арганізацыя шэфскіх сустрэч на новабудоўлях рэспублікі, удзел у рабоце раённых універсітэтаў культуры, сустрэчы з маладымі пісьменнікамі абласных гарадоў. Паэты павінны напісаць добрыя песні аб нашым сённяшнім дні.

Выкарыстоўваць вопыт перадавікоў

Фестываль сельскагаспадарчых фільмаў праводзіцца ў рэспубліцы не ўпершыню. У многіх раёнах гэтай справе аддаецца шмат увагі. Актыўна дапамагае прапагандаваць сельскагаспадарчыя фільмы бібліятэкар Воўкавіцкага сельскага клуба Талачынскага раёна Міхаіл Шумай. Разам з актывістамі клуба ён часта бывае ў дамах калгаснікаў, расказвае ім пра фільмы, якія будуць паказвацца ў бліжэйшы час, збірае заяўкі на карціны, якія хацелі б паглядзець калгаснікі.

Дэманстраваўся фільм «Арганізацыя гібрыднага насення кукурузы». Клуб быў перапоўнены. Перад пачаткам сеанса з кароткай гутаркай выступіў дырэктар Воўкавіцкай сярэдняй школы В. Талашоў. Ён расказаў аб задачах фестывалю сельскагаспадарчых фільмаў. Пасля заатэхнік калгаса В. Іванова, выкарыстоўваючы мясцовыя факты і прыклады, прачытала лекцыю «Павялічым вытворчасць прадуктаў жывёлагадоўлі». Доўга не разыходзіліся ў гэты вечар з клуба працаўнікі вёскі. Яны спрачаліся, уносілі новыя прапановы.

Не прапала марна добрая справа. Любяць цяпер у вёсцы Воўкавічы глядзець сельскагаспадарчыя фільмы, якія дапамагаюць калгаснікам дамагацца новых поспехаў у працы.

Пра карысць такіх фестываляў добра сказала Еўдакія Савік: «Я працую даяркаю зусім нядаўна, але шчыра скажу, што сваімі поспехамі ў многім абавязана кінафільмам. Пытанні правільнага кармлення жывёлы, дойкі кароў, догляду іх—усяму гэтаму мяне навучылі сельскагаспадарчыя фільмы. Я пераканалася, што кіно — верны памочнік у працы».

У мінулым годзе ў дні шырокага паказу насельніцтву сельскагаспадарчых фільмаў, карціны гэтыя пасылаліся ў калгасы з улікам іх спецыялізацыі.

Так, напрыклад, ва Ушацкім раёне працаўнікі вёскі змагаюцца за павелічэнне пагалоўя птушкі, і таму тут шырока дэманстраваліся навукова-папулярныя карціны «Птушкагадоўля» і «Мясная птушкагадоўля на Алтаі». У Сенненскім раёне, дзе пераважная ўвага аддаецца развіццю грамадскай свінагадоўлі, былі паказаны фільмы «Вопыт тутаеўскіх свінаводаў», «Выкарыстайце рэзервы ў свінагадоўлі».

Заўсёды перад пачаткам гэтых сеансаў чытаюцца лекцыі і даклады, праводзяцца гутаркі на сельскагаспадарчыя тэмы. Так, у сельгасарцелі «Пражэктар» Лепельскага раёна са змястоўнай гутаркай «Шляхі павышэння прадукцыйнасці працы ў калгасах» выступіў аграном т. Івашкевіч.

Цікавым было абмеркаванне фільма «Расказ аб кукурузе» ў калгасе «Зара камунізма» Іванаўскага раёна. Брыгадзір т. Трапеза падзялілася вопытам вырошчвання высокіх ураджаяў кукурузы.

У Ганцавіцкім раёне ў дні паказу сельскагаспадарчых фільмаў быў праведзен раённы вечар жывёлаводаў, на якім была паказана карціна «Новае ў жывёлагадоўлі». На вечары прысутнічала больш 200 калгаснікаў.

Заслугоўвае распаўсюджвання вопыт работы кінамеханіка Любанскага раёна т. Бандарца, які арганізаваў паказ сельскагаспадарчых фільмаў у чырвоным кутку жывёлагадоўчай фермы калгаса «Беларусь».

Разам з тым у радзе месц рэспублікі недаацэньваюць ролю кіно ў прапагандзе перадавога вопыту. Вельмі дрэнна наладжан паказ сельскагаспадарчых фільмаў у Слонімскім, Свіслацкім і Зельвенскім раёнах Гродзенскай вобласці.

Часта графікі дэманстравання сельскагаспадарчых карцін парушаюцца па віне кіраўнікоў калгасаў і саўгасаў. Неаднаразова зрываліся кінасеансы з-за нястачы транспарту для перавозкі апаратуры ў калгасе імя Леніна Лунінецкага раёна і сельгасарцелі імя Суворава Сенненскага раёна. Рэдка дэманструюцца сельскагаспадарчыя фільмы ў калгасах «За Радзіму», імя Чапаева і «Перамога» Глыбоцкага раёна. У сельгасарцелі «Шлях камунізма» ў клубе няма крэслаў; кінафільмы даводзіцца глядзець стоячы.

Фестываль сельскагаспадарчых карцін, які цяпер праходзіць у рэспубліцы, дапаможа працаўнікам вёскі Беларусі выканаць задачы, пастаўленыя студзеньскім Пленумам ЦК КПСС па далейшаму развіццю сельскай гаспадаркі ў нашай краіне.

К. РАМАНОЎСКІ,
інжынер Галоўнага ўпраўлення кінафікацыі і кінапракату Міністэрства культуры БССР.

НА ЗДЫМКАХ НОВАГА ФІЛЬМА

Кінастудыя «Беларусьфільм» заканчвае здымкі каляровай мастацкай карціны «Насустрач буры» (другая серыя) па раману Я. Коласа «На ростанях».

На здымках: 1. Рабочы момант. Ля кінакамеры рэжысёр-пастаноўшчык **Ул. Корш-Саблін,** галоўны аператар **А. Булінскі,** асістэнт аператара **В. Бараноўскі.**

2. Артыст **Э. Ізотаў** у ролі Лабановіча і артыст **М. Названаў** у ролі памешчыка Скірмунта.

Фота Л. Сушкевіч.

Кнігу чытаюць у кожным доме

У Рэчыцкай раённай бібліятэцы адбылася нарада работнікаў культасветустаноў раёна, на якой абмеркавана пытанне далейшай прапаганды літаратуры.

Многія бібліятэкі раёна дабіліся поспеху ў распаўсюджванні кнігі. Асаблівым прыкладам у гэтых адносінах можа служыць Ровенска-Слабодская сельская бібліятэка. Тут рэгулярна праводзяцца канферэнцыі чытачоў, часта наладжваюцца гутаркі аб кнігах. Для лепшага абслугоўвання сельскіх працаўнікоў бібліятэка арганізавала дзве перасоўныя бібліятэкі. У вёсцы Ровенская Слабада кнігі чытаюць у кожным двары.

Друк Беларусі за сто год

«Бібліяграфічны ўказальнік перыядычнага друку Беларусі (1817 — 1916 гг.)», выдадзены кніжнай палатай Дзяржаўнай рэспубліканскай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна, з'яўляецца першым на Беларусі. Калі рускія перыядычныя выданні многіх год ужо былі ў той ці іншай меры ўлічаны і сістэматызаваны (работы В. Сопікава, В. Анастасевіча, П. Вяземскага, І. Быстрова, А. Няўстроева, В. Сразнеўскага, Н. Лісоўскага, Ю. Мяжэнка), то аб беларускіх выданнях мы знаходзім толькі некаторыя звесткі ў работах Н. Лісоўскага «Русская периодическая печать (1703 — 1900 гг.)» (П., 1915) і Ю. Мяжэнка «Предварительный список периодических изданий России 1901—1916 годов» (Л., 1949). Прычым як Лісоўскі, так і Мяжэнка імкнуліся даць апісанне ўсіх перыядычных выданняў Расіі і не маглі падрабязна спыніцца на выданнях, звязаных з Беларуссю. Натуральна, што ў абедзвюх работах ёсць недакладнасці і прабелы.

Між тым, усё больш і больш даследчыкаў самых розных галін культуры і навукі звяртаюцца да перыядычнага друку ў пошуках неабходных для работы звестак, матэрыялаў, публікацый.

Даведкі ж па пытаннях, звязаных з перыядычным друкам, можна атрымаць толькі ў бібліяграфічных аддзелах буйных бібліятэк, якія маюць у фондах вышэй пералічаныя і іншыя даведнікі. Але частка кніг (асабліва работы Лісоўскага і Няўстроева) даўно сталі бібліяграфічнай рэдкасцю, іх няма ў фондах масавых бібліятэк.

Стварэнне бібліяграфіі перыядычнага друку Беларусі стала надзённай задачай.

Аўтар-складальнік «Указальніка», загадчык аддзела беларускай літаратуры і бібліяграфіі А. Сакольчык з вялікай стараннасцю і скрупулёзнасцю апісаў газеты і часопісы, якія захаваліся ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя Ул. І. Леніна, ва Урадавай бібліятэцы імя М. Горкага, у Дзяржаўным архіве БССР і Архіве Мінскай вобласці. Для праверкі матэрыялаў была выкарыстана картатэка перыядычных выданняў групы прэсы Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі імя Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе і рукапіс падрыхтаванай да друку гэтай групай работы «Библиография периодических изданий России (1901—1916 гг.)». Нягледзячы на многія цяжкасці, складальніку «Бібліяграфічнага ўказальніка друку Беларусі» ўдалося прарабіць вельмі каштоўную работу. Усе, каму даводзіцца звяртацца да беларускіх перыядычных выданняў, з вялікай удзячнасцю сустрэнуць гэтую кнігу.

Мы знаходзім у кнізе 261 назву часопісаў, выданняў тэлеграфных агенцтваў. Сярод іх такія шырокавядомыя выданні, як газета «Северо-Западный край», «Минские губернские ведомости», «Наша Ніва», і такія зусім малавядомыя, як, напрыклад, «Летучий листок Полесского комитета РСДРП», «Окраина», шматлікія «Копейки» і інш.

Паўната сабранага матэрыялу не выклікае сумненняў. Толькі тэлеграмы Пецярбургскага тэлеграфнага агенцтва часоў першай імперыялістычнай вайны, якія не заўсёды магчыма цяпер улічыць, прадстаўлены не ва ўсім аб'ёме. Зусім правільна аўтар не ўключыў ва «Указальнік» назвы часопісаў і газет, аб мяркуемым выхадзе якіх паведамлялася ў друку, але якія так і не пабачылі свету.

Акрамя часопісаў і газет, якія выходзілі на тэрыторыі сучаснай Беларусі, аўтар-складальнік уключыў і тыя, што выдаваліся ў іншых месцах былога Заходняга краю Расіі і ў пэўнай ступені маюць дачыненне да Беларусі. Такі падыход да адбору матэрыялаў вельмі пераканаўча абгрунтаваны ў прадмове да «Указальніка». Ён, безумоўна, значна павысіў каштоўнасць кнігі.

Аўтар сабраў выданні, якія выходзілі на працягу цэлага стагоддзя, і прывёў іх у стройную сістэму. Структура «Указальніка» прадуманая, простая, зручная.

Усе выданні падаюцца ў алфавітным парадку, аб кожным з іх прыводзяцца самыя падрабязныя звесткі— калі часопіс ці газета пачалі выходзіць, месца выдання, перыядычнасць, аб'ём, імя рэдактара-выдаўца, колькі нумароў выйшла, змена назвы і перыядычнасці і г. д.

Прыцягваюць увагу апісанні некаторых выданняў. Напрыклад, з анатацыі на газету «Северо-Западный край» мы даведваемся, што тут у 1905 г. была надрукавана праграма РСДРП, прынятая II з'ездам партыі. У №№ 782, 783, 785 надрукаваны артыкул Ул. І. Леніна «Марксизм и неонародничество». У гэтай жа газеце 15 мая 1905 г. змешчаны верш Я. Купалы «Мужык».

На жаль, такіх анатацый мала. А ў апісанні некаторых выданняў сустракаюцца і памылкі. Так, у анатацыі на газету «Бобруйские отклики» адзначана, што за перадрук у № 72 (193) ад 29 сакавіка 1912 г. артыкула Ул. І. Леніна «Памяти Герцена» выданне газеты было спынена.

Гэта памылковае сцвярджэнне некрытычна перанесена з акадэмічнага выдання дакументаў і матэрыялаў па гісторыі Беларусі (гл. «Документы и материалы по истории Белоруссии (1901—1917 гг.)», т. III, Минск, стр. 302, № 336). Сапраўды, у № 72 (193) газеты «Бобруйские отклики» змешчаны артыкул «Памяти Герцена», але аўтарам яго быў не Ул. І. Ленін. Доказам з'яўляецца вытрымка з гэтага артыкула (№ 72 (193) газеты не захаваўся — **А. Ю.**) у данясенні мінскага губернатара, тэкст якой зусім не супадае з тэкстам ленінскага артыкула «Памяти Герцена».

Да таго ж дата выхаду апошняга нумара газеты не ўстаноўлена. Вядома толькі, што выданне спынілася ў 1912 г.

Асобна выдзелены выданні на беларускай мове, што асабліва важна, бо, нарэшце, мы маем дакладныя звесткі аб колькасці і часе гэтых выданняў.

Акрамя асноўнага, алфавітнага ўказальніка перыядычных выданняў, у кнізе ёсць яшчэ дадатковыя, дапаможныя ўказальнікі.

У імянным алфавітным указальніку рэдактараў і асоб, аб якіх гаворыцца пры апісанні выданняў, літаратараў зацікавяць імёны Зм. Бядулі, Ц. Гартнага, К. Каліноўскага, Л. Кандратовіча, Я. Купалы і інш. Вельмі добра, што ў алфавітным указальніку раскрываюцца псеўданімы. Аднак, захоўваючы паслядоўнасць, трэба было раскрыць і псеўданім К. Каліноўскага — «Ясько, гаспадар з-пад Вільні», а ва ўказальніку гэтыя два прозвішчы даюцца паасобку, быццам належаць розным асобам.

Выданні, звязаныя з імёнамі Я. Карскага, А. Кіркора, Д. Нікіфароўскага, В. Пачобкі, Е. Раманава, А. Сапунова А. Семянтоўскага, Д. Скрынчанкі, І. Эрэміча і інш., безумоўна, зацікавяць этнографаў і моваазнаўцаў.

Многа цікавага знойдуць тут для сябе і гісторыкі, і мастацтвазнаўцы.

А нашым мастакам-ілюстратарам вельмі карысна будзе даведацца аб беларускіх ілюстраваных выданнях, якія складальнік выдзеліў у асобны раздзел.

Сістэматычны дапаможны ўказальнік дае нам уяўленне аб разнастайнасці беларускіх перыядычных выданняў. Тут мы знаходзім агульнапалітычныя выданні, выданні рэвалюцыйных арганізацый, гістарычныя часопісы, выданні па пытаннях прыродазнаўства, эканомікі, прамысловасці, медыцыны, асветы, літаратуры, мастацтва.

Цікавыя звесткі дае «Указальнік» аб арганізацыях, якія мелі свае выданні. Напрыклад, РСДРП мела на Беларусі шэсць выданняў.

Нельга абыйсці і дапаможны храналагічны ўказальнік, які паказвае, колькі выданняў выйшла ў кожным годзе і ў якія гады яны друкаваліся.

Добрая рэдактарская культура «Указальніка», адсутнасць разнабою з тэхнічнага боку ў апісанні выданняў выклікае пачуццё задавальнення.

І вось гэтая кніга, у якой даўно адчуваюць патрэбу прадстаўнікі розных спецыяльнасцей — бібліятэчныя работнікі, журналісты і моваведы, літаратары і гісторыкі, — выдадзена тыражом толькі ў 250 экземпляраў і надрукавана... на рататары.

Відаць, ёсць людзі, якія лічаць, што такі «Указальнік» патрэбны толькі бібліятэкам і, прытым, выключна буйным.

Няправільная думка! Няхай гэта першае выданне застанецца ў бібліятэках, але неабходна, каб у хуткім часе кнігу атрымалі больш шырокія колы чытачоў. Мы верым, што «Бібліяграфічны ўказальнік перыядычнага друку Беларусі» ператворыцца з бібліяграфічнай рэдкасці ў карысны дапаможнік, даступны кожнаму.

А. ЮРЭВІЧ.

Абавязацельствы да з'езду

Калектыў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР сустракае XXII з'езд КПСС новымі абавязацельствамі ў галіне навукова-даследчай і грамадскай працы.

Навуковыя супрацоўнікі абавязаліся шырэй разгарнуць навукова-прапагандысцкую работу сярод насельніцтва горада і вёскі, прачытаць 100 лекцый па пытаннях атэізму, тэатра, музыкі, кіно, эстэтыкі, падрыхтаваць для Мінскага абласнога Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў тры метадычныя распрацоўкі лекцый у дапамогу лектарам.

У цэнтральным і рэспубліканскім перыядычным друку ў першым паўгоддзі 1961 г. супрацоўнікамі будзе апублікавана не менш 40 артыкулаў па пытаннях сучаснага беларускага мастацтва, народнай творчасці і быту. Звыш запланаванай інстытутам работы на 1961 г. будзе апублікаваны шэраг брашур на навукова-атэістычныя тэмы, падрыхтаваны да друку зборнік «Беларускае мастацтва» (вып. III) і напісана калектыўная манаграфія «Быт рабочых БССР у перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізма». Беларускаму гістарычнаму музею і музею Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта будзе аказана дапамога ў арганізацыі этнаграфічных экспазіцый.

Інстытут абавязаўся таксама ўзяць шэфства над Народным тэатрам, і народным універсітэтам культуры Мінскага аўтамабільнага завода, для якіх распрацаваны шырокі план лекцый і дакладаў.

С. ПЯТРОВІЧ.

80 спектакляў на вёсцы

Магілёўскі драматычны тэатр пачаў новы сезон з вялікім спазненнем, толькі ў лютым, бо затрымаўся рамонт будынка тэатра. Але калектыў дарэмна не траціў часу. Разам з падрыхтоўкай новых спектакляў рабіліся некалькімі групамі працяглыя паездкі па Магілёўшчыне. Артысты пабывалі ў Горацкім, Крычаўскім, Чавускім і іншых раёнах. У сельскіх і калгасных клубах, дамах культуры паказана 80 спектакляў, на якіх пабывала звыш 20 тысяч гледачоў. Вядучыя артысты тэатра ў час гэтых паездак творча дапамагалі самадзейным драматычным калектывам прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў.

Поўны ўражанняў ад цікавых і захапляючых сустрэч з гледачамі, асноўную масу якіх складалі працаўнікі сельскай гаспадаркі, калектыў тэатра вярнуўся ў Магілёў.

Пачаў тэатр новы сезон прэм'ерай спектакля па п'есе Шэкспіра «Утаймаванне свавольніцы». Пастаўлены ён новым галоўным рэжысёрам тэатра, заслужаным артыстам Казахскай ССР Б. Лур'е.

Магіляўчанам у гэтым сезоне будзе паказана многа цікавых, разнастайных па тэматыцы спектакляў. Адной з самых актуальных праблем сучаснасці — ліквідацыі ганебнай сістэмы каланіялізму і нацыянальнага прыгнечання, прысвечаны спектакль «Востраў Афрадзіты» па п'есе А. Парніса. Пра барацьбу за мір апавядае спектакль «Каханне перамагае» па п'есе нямецкага прагрэсіўнага драматурга Ганса Пфейфера. Тэатр ажыццяўляе пастаноўку п'есы А. Штэйна «Акіян»— пра жыццё савецкіх маракоў, лірычнай камедыі Б. Ласкіна «Час кахаць», музычнай камедыі асецінскіх драматургаў Р. Хубяцова і Г. Хутаева «Вясенняя песня». Беларуская драматургія прадстаўлена ў рэпертуары тэатра камедыяй А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» і п'есай маладога аўтара П. Дабравольскага «Вартыя шчасця».

Наш. кар.

Для магіляўчан

У канцэртнай паездцы па Магілёўскай вобласці пабывала група артыстаў Тэатра оперы і балета — народныя артысты БССР А. Нікалаева, М. Зюванаў, заслужаныя артысты БССР Т. Пастуніна, артысты Г. Грышчанка, Л. Ганестава, С. Грахоўскі, С. Удавічэнка і інш. Яны выступілі перад працоўнымі Магілёва, Шклова, Чаусаў і Быхава.

Напярэдадні вялікіх юбілеяў

У наступным годзе наша рэспубліка будзе адзначаць 80-годдзе з дня нараджэння двух найвялікшых сыноў беларускага народа — Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Разам з намі адзначаць гэтыя ўрачыстыя даты ўсе працоўныя СССР і краін народнай дэмакратыі. Падрыхтоўка да ўшанавання знамянальных дат ужо распачалася. Прэзідыумам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, сакратарыятам Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР і прэзідыумам АН БССР прыняты спецыяльныя пастановы аб падрыхтоўцы і правядзенні гэтых юбілеяў.

Выдавецтва АН БССР выдасць збор твораў Я. Купалы ў 7 тамах, а Беларускае дзяржаўнае выдавецтва— дванаццацітомны збор твораў Я. Коласа. Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры ў Маскве выпусціць чатырохтомнік Я. Купалы і шасцітомнік Я. Коласа на рускай мове, а «Советский писатель» — зборнікі ўспамінаў пра народных паэтаў. Дзяржаўнае выдавецтва дзіцячай літаратуры («Детгиз») выпусціць аднатомнік выбраных твораў Я. Купалы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціць у свет багата ілюстраваную кнігу Я. Коласа «Сымон-музыка» і зборнік паэм Я. Купалы.

Акадэмія навук БССР, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ул. І. Леніна і Мінскі педінстытут імя Максіма Горкага правядуць урачыстыя юбілейныя сесіі, прысвечаныя гэтым датам.

У святочныя дні ў розных месцах рэспублікі і Саюза, якія звязаны з жыццём і дзейнасцю песняроў, будуць устаноўлены мемарыяльныя дошкі. Мяркуецца таксама адкрыць помнікі Я. Купалу і Я. Коласу.

«Беларусьфільм» павінен выпусціць некалькі кароткіх і поўнаметражных дакументальных фільмаў аб жыцці і творчасці народных песняроў і фільм-спектакль па драме Я. Купалы «Раскіданае гняздо» ў пастаноўцы Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Коласа.

Свята будзе адзначана і цыклам перадач па Беларускаму і Усесаюзнаму радыё і тэлебачанню. Будуць выпушчаны грамплацінкі з выступленнямі Я. Купалы і спектаклямі «Паўлінка» і «Раскіданае гняздо» па творах паэта, бюсты Я. Купалы і Я. Коласа, статуэткі, вазы, шкатулкі з партрэтамі паэтаў.

Адбудуцца шматлікія святочныя вечары на прадпрыемствах, ва ўстановах, інстытутах і школах БССР і братніх рэспублік.

Шырокую работу ў сувязі з надыходзячымі юбілеямі разгарнулі літаратурныя музеі Я. Купалы і Я. Коласа, на якіх ляжыць задача па каардыніраванню ўсіх мерапрыемстваў.

Літаратурны музей Я. Купалы, напрыклад, апрача зборніка ўспамінаў, выдасць зборнік «Народны пясняр Янка Купала», манаграфію А. Есакова «Янка Купала і беларускі тэатр», даведнік «Па залах Літаратурнага музея Янкі Купалы», каляровы буклет і 25 паштовак аб жыцці і дзейнасці паэта.

Літаратурны музей Я. Коласа рыхтуе да выдання кнігу нарысаў Л. Мірачыцкага «З незабыўных дарог» і юбілейны плакат «Па родных мясцінах Якуба Коласа».

Прыхільнікі творчасці Я. Купалы і Я. Коласа дасылаюць музеям шмат каштоўных матэрыялаў. Так, зусім нядаўна купалаўцы і коласаўцы атрымалі ў дар калекцыі з асабістай бібліятэкі члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР В. Баркоўскага і яго жонкі Наталлі Яфімаўны (дачкі акадэміка Я. Карскага). Сярод дасланых дакументаў шмат газет і часопісаў, у якіх упершыню друкаваліся творы Я. Купалы і Я. Коласа. Гэтыя і іншыя матэрыялы значна дапамогуць даследчыкам пры складанні бібліяграфіі і вывучэнні мастацкай спадчыны вялікіх паэтаў.

Трэба адзначыць, што не ўсё робіцца як след па падрыхтоўцы да юбілейных урачыстасцей. Хоць да свята засталося крыху больш года, не створаны яшчэ адпаведныя камісіі па ўшанаванню памяці паэтаў. Дарэчы, Украіна рыхтуецца да юбілею Т. Шаўчэнкі ўжо шэсць год і лічыць, што гэтага мала.

Міністэрству культуры, Міністэрству вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі і Міністэрству асветы БССР сумесна з Літаратурным музеем Янкі Купалы варта паклапаціцца, каб у купалаўскія дні 1962 г. правесці агульнабеларускае свята з выездам на радзіму паэта — у Вязынку.

Л. ВАНКОВІЧ,
навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Я. Купалы.

Канферэнцыі, вечары

Асіповіцкая раённая бібліятэка праводзіць вялікую работу па прапагандзе кнігі. Толькі за апошні час тут праведзена 6 канферэнцый чытачоў па кнігах «Лёс чалавека» Шолахава, «Доктар Сяргееў» Розенфельда, «Цудатворная» Цендракова, 10 літаратурных вечароў на розныя тэмы.

Пры раённай бібліятэцы арганізавана 19 бібліятэк-перасовак. У сёмай паляводчай брыгадзе калгаса «Авангард» бібліятэкарам на перасоўцы працуе даярка т. Герман. У вёсцы Ялцоўка прапагандыстам кнігі з'яўляецца ўчотчык паляводчай брыгады т. Канонік. Вось ужо 6 год ён працуе на бібліятэцы-перасоўцы. У вёсках Дубралева, Заручэўе бібліятэчкі-перасоўкі ўзначальваюць навучэнцы 10 класаў мясцовых школ т.т. Руды, Санковіч.

У выніку колькасць чытачоў раённай бібліятэкі ўзрасла амаль на 500 чалавек і складае зараз 3 500.

ТВОРЧАЯ ТРЫБУНА

ЛЕПШАЯ ТРАДЫЦЫЯ — НАВАТАРСТВА

Сёння дзе хто сваім неразуменнем паэзіі выхваляецца так, як калісь засцянковы шляхціч сваёй радаслоўнай. Нядаўна пры сустрэчы адзін знаёмы доўга даводзіў мне, што ён ніяк не можа ўцяміць радкоў з турэмных вершаў аднаго заходнебеларускага паэта:

Ты пачуеш, як птушкай шчабеча
лазур...
Да акна падыйдзеш, гэтай песняй
праняты,
І далёкую сінь пацалуеш праз краты,
І набегшую здушыш слязу.
Або:
Нож маёй памяці маланкуе іскрай,
Творыцца радасць помснага дня.
Знаю, — выйду вясною шумлівалістай,
Каб тысячы мук,
як сцягі, падняць!

Мне тады падумалася, што мой знаёмы, начытаўшыся розных артыкулаў пра «фізікаў» і «лірыкаў», проста лічыць модным не разумець паэзію.

Якое ж было маё здзіўленне, калі назаўтра ў газеце «Літаратура і мастацтва» ад 24 студзеня я прачытаў артыкул Піліпа Пестрака «Перад неабходнасцю выбару» аб новым зборніку Анатоля Вялюгіна «Насцеж».

Рэцэнзента якраз не задавальнялі тыя вершы паэта, якія сваёю метафарычнасцю былі блізкія толькі што прыведзеным строфам...

Там, дзе ў лузе з любай
мёд пілі чмяліны,
закусілі губы
да крыві каліны, —

чытаў я вялюгінаўскія радкі і радаваўся за знаходкі паэта; разам з ім бачыў гэтыя цёмначырвоныя гронкі каліны. Не бачыў у радках толькі таго, што сцвярджаў П. Пестрак, — паэтычнай галаваломкі.

І калі вершы А. Вялюгіна мне былі зразумелыя, то амаль незразумелым быў артыкул П. Пестрака, хоць ён і не быў напісаны вершам. Тут кідаліся ў вочы і не зусім паэтычныя паўторы, як «некаторыя з іх (вершаў), сапраўды, **адрасаваны** непасрэдна **сённяшняму дню»** — «З **вершаў,** якія **адрасаваны сённяшняму дню,** варта адзначыць **верш...»** і афарызмы, накшталт: «Свая тэма — гэта вялікае дасягненне, а значыць — сіла», і тлумачэнні — нібыта ў слоўніку: «дынаміка — гэта рух, гэта багацце руху» і тлумачэнне ўразрэз са слоўнікам (напрыклад, пра урбаністычную форму); відазменены амфібрахій здаваўся П. Пестраку гекзаметрам; верш «Стары машыніст» называўся проста «Машыністам» і, больш таго, аўтар забываўся, што ў пачатку рэцэнзіі лічыў самым лепшым у кнізе твор «Прызнанне ў любві» і таму пад канец рэцэнзіі пісаў: «...**верш** «Далёкая завея» стаіць вышэй за ўсе **вершы** ў зборніку...»

Няма мажлівасці прыводзіць усю такую своеасаблівасць артыкула: амаль кожны сказ паказвае на вольнае абыходжанне аўтара з беларускай стылістыкай, літаратуразнаўчай тэрміналогіяй, вершамі А. Вялюгіна. Больш дзіўна было тое, што рэцэнзент П. Пестрак па сутнасці пытаўся ў артыкуле ў П. Пестрака-паэта, які дваццаць пяць гадоў таму назад напісаў:

І далёкую сінь пацалуеш праз
краты,

пытаў менавіта аб тым, як паэзія можа быць паэзіяй, як можа яна пацалаваць неба праз краты або ўбачыць каліну, якая закусіла губы.

Міжволі прыгадаўся выпадак. Выступаючы на адным з пленумаў нашага саюза вядомы паэт крытыкаваў Алеся Наўроцкага за тое, што той не ведае жыцця: у ягоным вершы бацька, які нясе цяжкую ношу, пасадзіў сабе на спіну сына і раптам адчуў, што яму палягчэла. Няпраўда, даказваў паэт, малады аўтар не ведае закона Ньютона...

Цяжка сказаць, што тоіцца за ўсім гэтым — лянота чытацкага ўяўлення, звычка да ўсім зразумелых і нікому не патрэбных банальнасцей ці горш, — беднасць духоўнага свету. Відаць, і тое і другое. Неяк хутка прывыкаем мы да кепскіх вершаў, як і да кепскіх рэцэнзій, у якіх ледзь не за паэтычнае адкрыццё выдаецца, скажам, метафара «дождж ідзе», хоць яна такая ж старая, як дождж на зямлі; недастаткова змагаемся за сапраўдную маладосць паэзіі, за эмацыянальную дзейснасць, актыўнасць выяўленчых сродкаў, за пошукі смелых, сінтэтычных абагульненняў, а без гэтага немагчыма на ўвесь гіганцкі рост паказаць нашага сучасніка. Ды і сучаснасць паэзіі мы больш бачым у адлюстраванні ёю новых фактаў быту, сацыялістычнага ўкладу, чым свету перажыванняў, эмоцый, шырыні ўяўленняў нашага чалавека, яго новага светаўспрыймання. За размовамі аб наследаванні традыцый нашай класікі, якое часам разумеецца амаль як плагіят, мы недастаткова ўважлівы да сённяшніх тэндэнцый паэзіі, да таго, як змяняецца ўзбагачаючыся паэтыка сучаснага беларускага верша, і часта ў імя старога адмаўляем сучаснае. А паэзія дае цікавы матэрыял для назіранняў.

Успомнім цудоўны верш Якуба Коласа «Чыгунка», напісаны ў тыя часы, калі цішыню беларускіх прастораў толькі што прарэзаў гудок паравоза.

У два рады між палёў
Роўна рэйкі ляглі,
Рэжуць нетры лясоў,
Точаць грудзі зямлі.

Дзе стралою ляцяць,
А дзе дужкай бягуць
Цераз горы і гладзь,
Смела рэчкі цякуць.

Эх, і быстры ж той гон!
Толькі пыхкае дым.
За вагонам вагон
Мчыцца змеем ліхім.

Мчыцца ўночку і ўдзень
Толькі поле дрыжыць.
Так ні конь, ні алень,
Ні арол не ляціць.

Назаўсёды застануцца ў нашай паэзіі гэтыя непаўторныя радкі, народжаныя тым часам, радкі, якія ўвабралі ў сябе здзіўленне селяніна магутнай машынай, з яе шалёным бегам, ад якога аж «поле дрыжыць»; захапленне незвычайнай хуткасцю, для якой не стае параўнанняў — «так ні конь, ні алень, ні арол не ляціць».

І вось новыя радкі, народжаныя новым успрыйманнем.

Жахне ў вочы кур'ерскі,
гарачы, як чутка,
І раскроіць зялёным хвастом
краявід,
Бліскавіцаю шкла
прамільгне заклапочаны хуткі,
Пратуркоча паштовы,
Прасыпле вясёлы транзіт.
(М. Лужанін, «Рух таварных
цягнікоў»)

Або возьмем верш Янкі Купалы «Ты з Заходняй, я з Усходняй...» — твор аб радасці ўз'яднання народа ў адзінай Савецкай дзяржаве. Ніхто не расказаў так бясхітрасна проста, так па-сялянску праўдзіва аб з'яве міжнароднага значэння, як народны паэт:

Твае коні, мае коні,
Пасля дзён трывожных
Будуць пасвіціся разам
На лугу мурожным.

І тая ж падзея, убачаная ў шырокім грамадска-палітычным аспекце героем-падпольшчыкам, вязнем беларускіх астрогаў.

З палону выйшлі хлопцы і сцягі,
якіх даўно вятры не цалавалі.
(В. Таўлай, «Першамайскія сцягі»)

Яшчэ прыклад — з вершаў аб прыродзе. Не ў аднаго пакалення людзей звязваўся прыход вясны з наступнымі коласаўскімі радкамі:

Уцякай, мароз-дзядуля!
Чуеш ты, стары, ці не?
На пагорках булі-гулі!—
Песні чуюцца вясне.

І вось вясна з тымі асацыяцыямі, якія звязваліся з ёю ў былога франтавіка ў першыя пасляваенныя гады:

Прывінчаны ледзяныя штыхі
Да кожнай высокай страхі.

Іх сцюжай зіма да таго давяла:
Чакаюць умоўнага знаку, —
І рынуцца рыжыя стрэхі сяла
У штыхавую атаку.

Абрушыла сонца за дзесяць хвілін
Мільёны праменняў на снег.
І першы узвод агнявых ручаін
У наступ імкліва пабег.
(П. Панчанка, «Веснавое»).

Або малюнкі зімы. У Коласа:

Белым снегам замятае
Вецер чорныя палі,
Нібы вопратку ўздзявае
Шыр прасторная зямлі.
(«Зіма»)

У. А. Валюгіна:

Гудзеў, мільгаў мяцеліцы прапелер,
да ранку снег вірыўся ля варот.
(«Новы год»).

Даволі гэтых некалькіх прыкладаў, з твораў самых розных па таленту паэтаў, каб убачыць, што, пры ўсёй сваёй адметнасці, М. Лужанін, В. Таўлай, П. Панчанка, А. Вялюгін бліжэй па свайму вобразнаму мысленню адзін да аднаго, чым да Купалы ці Коласа, хоць іх творчасць прамая спадчынніца купалаўскай і коласаўскай паэзіі. Гэтая блізкасць— у самім ладзе новай псіхікі, якая складвалася, фармавалася пад уздзеяннем шпаркага развіцця грамадскага жыцця, тэхнікі, культуры, у новым жыццёва-эмацыянальным вопыце.

Жахне ў вочы кур'ерскі,
гарачы, як чутка, —

такімі радкамі не магла яшчэ пахваліцца беларуская паэзія першых двух дзесяцігоддзяў XX веку. «Гарачы, як чутка», — так яшчэ не звязваліся ў ёй разнапланавыя з'явы. Дарэвалюцыйная паэзія бачыла як бы толькі падобнае ў падобным...

А радок, поўны дынамікі, экспрэсіі — «жахне ў вочы кур'ерскі...» Нібы ў кінематографе, магчыма, нават і не без яго ўплыву. Тут няма ўжо таго адрэзку часу, які аддзяляў бы **перажыванне** ад **увасаблення яго** ў слове, што бачым у коласавай «Чыгунцы». Слова паэта імкнецца схапіць перажыванне ў момант яго працякання.

Нашай беларускай паэзіі, якая бярэ свае вытокі ў фальклоры з яго калектыўным, а не непаўторна індывідуальным прынцыпам мастацкага абагульнення, давялося прайсці вялікі шлях, каб здолець сёння, асабліва ў лірыцы П. Панчанкі, глыбока зазірнуць у складаны ўнутраны свет нашага сучасніка.

Прыход у паэзію чалавека з багатым індывідуальным жыццём змяніў характар новай лірыкі, бачанне ёю свету. Верш узбагачаецца ўяўленнямі, узятымі з розных галін, сфер жыцця.

Паэтычныя супастаўленні пачалі рабіцца не толькі на іх прадметнай, але і эмацыянальна-гукавой аснове:

Сёння ўспаміны
трывожаць,
як міны...
(А. Вялюгін, «У мяне на Урале
маці жыве»).

З прычыны разнастайнасці інтарэсаў, запатрабаванняў, імкненняў сучаснага героя яго перажыванне стала больш багатае на фарбы, адценні. Свет паўстае ва ўсім багацці сваіх падрабязнасцей.

Сённяшні верш П. Панчанкі цяжка паддаецца звыклай класіфікацыі. Ён увесь у руху думкі, у змяненні, вібрацыі пачуцця. Яго форма і асаблівасці залежаць не толькі ад знешняй тэмы, але і ад эмацыянальнага развіцця яе. Калі ўлічыць, што слова заўсёды ў нейкай ступені спазняецца, не паспявае за зменай руху і характару пачуцця паэта, каб перадаць тыя адзіныя для кожнага ўзрушання вібрацыю, тон. У выніку ў памяці застаецца толькі думка аб тым, што адчувалася; калі ўлічыць усё гэта, то псіхалагічная чуйнасць лепшай сённяшняй паэзіі — яркае сведчанне буйных дасягненняў і перамог яе майстроў.

Шкада толькі, што «сярэдні» ўзровень нашай паэзіі ўсё яшчэ далёка адстае ад гэтых заваёў. У друку пераважаюць чыста апісальныя, інфармацыйныя вершы, дзе ўся ўвага звернута толькі на сам прадмет перажывання, а не на той эмацыянальны «выбух» думак, пачуццяў, асацыяцый, хоць менавіта гэты «выбух» яркай лірычнай успышкай асвятляе сутнасць асобы, яе свет, шырыню грамадскіх ідэалаў. Паэзіі і дарагая гэтая праўда пра чалавека, а не тыя сухія даведкі, якія можна знайсці ў энцыклапедыях. Гэта праўда, патрэбная людзям

Так, як некалі хлеб па картачцы,
Так, як дзень пераможны ў баях.
(П. Панчанка, «Пра гэта»).

А ці могуць быць ёю вершы, бедныя на свежае сучаснае ўспрыйманне, на смелую творчую фантазію? Ці могуць увабраць яны чалавечае багацце нашых радасцей і трывог?

У нас невыпадкова падкрэсліваецца нацыянальная своеасаблівасць літаратуры, бо сапраўдная дзейснасць слова зыходзіць з агульнага эмацыянальнага вопыту чытача і паэта. Наш

ПЕРШЫ КРОК

Беларускія тэлегледачы атрымалі магчымасць пазнаёміцца з вучэбнай пастаноўкай тэлевізійнай драматычнай студыі па п'есе А. Арбузава «Гады вандраванняў» (рэжысёр А. Гуткові).

Знамянальны ўжо сам факт, што ролі ў гэтай п'есе, не лёгкай для ўвасаблення нават на прафесіянальнай сцэне, выконвалі самадзейныя артысты—рабочыя і служачыя мінскіх прадпрыемстваў і ўстаноў.

Перад рэжысёрам стаяла складаная задача: у межах творчых магчымасцей малавопытных выканаўцаў — людзей з розным узроўнем ведаў і агульнай культуры — перадаць больш-менш выразна стрыжнявыя лініі драматычнага твора.

Выканаўцы даволі ўпэўнена адчуваюць сябе перад аб'ектывам камеры. Як вучэбная пастаноўка, гэтая работа тэлевізійнай драматычнай студыі мае шэраг творчых удач.

Жыццёвымі рысамі прываблівае выкананне ролей цёці Тасі (музычны кіраўнік дзіцячага сада А. Крахмалава), вадзіцеля машыны Бочкіна (токар-фрэзероўшчык Я. Лютаў), старшага сяржанта Салдаценкава (слесар-механік І. Самусенка), артылерыста (слесар І. Лебедзеў), Зойкі Талаконцавай (фрэзероўшчыца Л. Малішэўская), прахожага (тэхнік-інструктар С. Акімушкін).

Галоўныя вобразы спектакля выкананы з рознай, але ў цэлым не вельмі высокай ступенню пранікнення ў сутнасць характараў.

Вядзернікаў (слесар М. Паўлаў) больш-менш жыццёвы ў сцэне, калі ў сшытку Паўліка Тучкова знаходзіць штуршок да адкрыцця, у сцэне ад'езду Вольгі на фронт. Лаўрухін (інжынер Н. Агейчык) найбольш блізкі да задумы драматурга ў сцэне размовы пра шпіталь з Люсяй.

Паўліка Тучкова іграў таваразнаўца Л. Свінарэнка, Мікіту Аляксеевіча Архіпава — настройшчык тэлевізараў радыёзавода Г. Цімірзін, Люсю Вядзернікаву—шліфоўшчыца Т. Гурская, Галіну — сакратар камітэта камсамола інструментальнага завода Т. Прывалава, Вольгу — бібліёграф Р. Яроміна, Ніну — чарцёжніца Э. Маневіч.

Жаночыя вобразы ў спектаклі мала чым вызначыліся.

Выканаўцы ролей Лаўрухіна і Тучкова, як і большасць астатніх, — рэзанёры, якія добрасумленна перадаюць тэкст.

Тое ж можна сказаць і пра ролі Алега Дароніна (слесар-механік В. Крайко), Кузі (механазборшчыца радыёзавода В. Марозава), дзяўчыны з цэха (абмотчыца П. Нашлінас), трох салдат (Я. Лютаў, слесар В. Настабурка, цясляр Р. Казырыцкі).

Памылковым уяўляецца нам выбар п'есы для вучэбнай пастаноўкі. Твор А. Арбузава «Гады вандраванняў», які адказвае на па-дзіцячы наіўнае, але ў той жа час па-даросламу сур'ёзнае пытанне: «Куды ідуць усе дні?», — адзін з узораў савецкай драматургіі, багаты падтэкстам, хвалюючымі складанымі вобразамі, парадзенымі са шматлікімі псіхалагічнымі нюансамі.

Самадзейны калектыў не здолеў дабіцца (і ён не мог дабіцца пры цяперашнім узроўні майстэрства!), каб п'еса прагучала шматпланава, з усімі яе падтэкстамі і нюансамі. Сумленна перадаючы тэкст, выканаўцы толькі абазначаюць пачуцці, рэдка дзе дамагаючыся паўнацэннага гучання думак драматурга. У выніку цікавая п'еса на тэлеэкране здаецца расцягнутай.

Няправільна, на наш погляд, браць для вучэбнай работы «поўнаметражны» твор на дадзеным этапе выхавання калектыву. Куды больш поспехаў дамагліся б выканаўцы і рэжысёр у пастаноўцы аднаактовых твораў або скарочаных варыянтаў «поўнаметражных» п'ес. Ёсць багата аднаактовак і ў сённяшняй беларускай драматургіі, і ў класіцы. І творчыя задачы паўставалі б перад рэжысурай і выканаўцамі не менш складаныя і павучальныя, чым у гэтай рабоце. Аднак вынікі маглі б быць лепшыя.

У прынцыпе трэба вітаць ініцыятыву тэлестудыі па стварэнню сваёй тэатральнай групы з лепшых сіл мастацкай самадзейнасці. Магчыма, гэтая група ў далейшым можа вырасці ў цікавы народны тэатр пры тэлестудыі. Але паказаная работа — толькі першы крок у гэтай справе, толькі першая спроба, якая паказала цікавыя і слабыя бакі арганізацыі тэатральнай групы. Трэба, відаць, больш старанна шукаць народныя таленты, якіх ёсць нямала, і працаваць з імі метадычна, не спяшаючыся, даваць ім пасільныя творчыя заданні.

Ул. БОЙКА.

Сцэна з тэлевізійнага спектакля па п'есе «Гады вандраванняў» А. Арбузава.

У ролях: Галіны — сакратар камсамольскай арганізацыі інструментальнага завода **Т. Прывалава**, Вольгі — бібліёграф **Р. Яроміна**, Лаўрухіна — інжынер па тэхніцы бяспекі трактарнага завода **Н. Агейчык**.

Фота С. Чырэшкіна.

ЯКУБ БРАЙЦАЎ

ДА СТАГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

У сялянскай сям'і ў вёсцы Забялышыне былога Клімавіцкага павета Магілёўскай губерні 19 лютага 1861 г. нарадзіўся Якуб Раманавіч Брайцаў. Яго бацькі з усіх сіл стараліся, каб як найлепш выхаваць сына, даць яму адукацыю. У роднай вёсцы хлопчык Якуб скончыў пачатковую школу. Пасля вучыўся ў Клімавіцкім павятовым вучылішчы.

Некаторы час пасля вучобы ён працуе памочнікам пісара Забялышынскага валаснога ўпраўлення, а неўзабаве канторшчыкам цукровага завода на Украіне ў памешчыка Цярэшчанкі.

Калі Якубу споўнілася дваццаць год, ён едзе шукаць шчасця ў Маскву. У канторы вядомага ў той час купца-кветкавода Ф. Ноева ён хутка атрымаў пасаду бухгалтара. Адначасова Я. Брайцаў вывучае мастацкую літаратуру, часта наведвае Румянцаўскую бібліятэку і піша аповесць «Багачы». У гэтым творы пісьменнік праўдзіва адлюстраваў жыццё сялян пасля рэформы на Магілёўшчыне. Акадэмік Я. Карскі ў трэцім томе сваёй работы «Беларусы» адзначыў, што гэта таленавіта напісаная аповесць.

У аповесцях «Няўдашачка Анюта» (1887), «Старая вёска» і іншых расказваецца пра быт і тыпы Клімаўшчыны. Паказваючы беспрасветную цемру, несправядлівасць, галечу, пісьменнік ускладаў вялікую надзею на будучыню. Нібы дэвізам, аптымістычна, радасна, з вялікаю надзеяй гучаць апошнія радкі аповесці «Няўдашачка Анюта» — «Усё — за жыццё, і нічога — супраць!»

У апавяданні «Юда» (1899), якое аўтар назваў псіхалагічным эцюдам, мы ўжо знаходзім крытыку тагачаснага ладу, філасофскае разважанне аб рэчаіснасці.

У далейшым Я. Брайцаў бярэцца за адвакацкую працу, адначасова вывучае кветкаводства і нават адкрывае ў Маскве магазін па продажу кветак. Але на гандлёвай справе ён хутка прагарэў, страціў усе матэрыяльныя сродкі, якія збіраў з вялікімі цяжкасцямі. Зборнік яго апавяданняў, які ўжо быў набраны ў друкарні, праз гэта так і не ўбачыў свету.

Пасля дваццацігадовага пражывання ў Маскве Я. Брайцаў зноў вяртаецца ў родныя мясціны, бярэцца за сельскую гаспадарку, а пасля за адвакацкую працу па сялянскіх справах.

У 1905 г. у часы рэвалюцыйных падзей у пісьменніка знаходзяць нелегальную літаратуру, за што ён і трапляе пад нагляд паліцыі. У гэтыя ж часы ім была напісана камедыя «Бяда цыгана», у якой расказваецца пра падзеі ў глухой мясцовасці Беларусі.

Пра жыццё беларускай вёскі і мястэчак у перыяд першай рускай рэвалюцыі напісан пісьменнікам вялікі раман «Сярод балот і лясоў» (1913—1916).

Пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі Я. Брайцаў працуе ў павятовым Клімавіцкім выканкоме, у дваццатых гадах быў членам калегіі аддзела сацыяльнай абароны, а пасля членам калегіі зямельнага аддзела. У 1925—1927 гг. ён працаваў выкладчыкам у Забялышынскай школе сялянскай моладзі.

Якуб Раманавіч у гэты час не пакідае і літаратурнай працы, піша артыкулы ў «Крестьянскую газету», напісаў аповесць «Гаспадар» і шэраг вершаў. Ён быў членам Усерасійскага Саюза сялянскіх пісьменнікаў.

Якуб Брайцаў пачаў літаратурны шлях тады, калі беларуская мова была забаронена. Таму ён пісаў па-руску. Але свае творы аўтар перасыпае беларусізмамі («працуй», «хвароба», «погляд», «ланцуг», «страха», «дробны», «туга», «жартаваць», «хлопцы», «бульба» і г. д.), беларускімі прыказкамі і прымаўкамі.

Памёр пісьменнік 2 сакавіка 1931 г. у Забялышынскай бальніцы і пахаваны на мясцовых могілках.

Рукапісы пісьменніка знаходзяцца ў яго сына Васіля Якубавіча Брайцава, маскоўскага прафесара.

Варта, каб спадчынай Якуба Брайцава зацікавіліся нашы літаратуразнаўцы, а Цэнтральны архіў БССР набыў рукапісы пісьменніка і даў магчымасць вывучаць іх нашым вучоным і пісьменнікам.

С. КОЙДАНАЎСКІ.

СУЧАСНАСЦЬ І ГІСТОРЫЯ

Шчыра прызнаемся: мы даўно чакалі сёлетняй сустрэчы з коласаўцамі, мастацтва якіх заслужана прызнана шырокімі коламі гледачоў.

Каму не вядома слава тэатра—першаадкрывальніка нацыянальных талентаў у драматургіі, выхавальніка маладых акцёраў, тэатра крылатай і вострай рэжысёрскай думкі і знітаванага творчага ансамбля. Кожны сезон звычайна пацвярджае станоўчую рэпутацыю калектыву, прыносіць новыя эстэтычныя радасці яго сябрам і прыхільнікам. Аднак нельга сказаць, што здабыткі даюцца коласаўцам лёгка, без высокага напружання творчай энергіі і дапытлівых пошукаў, і што заўсёды пошукі калектыву канчаюцца бясспрэчнымі перамогамі. Бываюць у тэатра сапраўдныя ўзлёты, але не мінае яго і горыч нязздзейсненых задум.

І на гэты раз мы пераканаліся, што тэатр не спыніў пошукаў, асабліва ва ўзбагачэнні рэжысёрскага і акцёрскага майстэрства, хоць рэпертуар яго бездакорны.

Здабыткі і страты

Можа і не варта было такому салідНаму тэатру траціць эмацыянальны запал на празмерна «лёгкую» па думцы і сентыментальную па настрою лірычную камедыю «Заводскія хлопцы». Нават і ў гэтым жанры можна было знайсці больш значныя творы аб цудоўнай савецкай моладзі, яе жыццёвых ідэалах і пачуццях. Але здараецца, што, паклаўшы ў аснову спектакля недасканалую або спрэчную п'есу (што ўвогуле непажадана), творчы калектыў сваім талентам і майстэрствам выразна акцэнтуе станоўчае ў ёй і гэтым змяншае адмоўнае і слабое.

Спектакль коласаўцаў (рэжысёр Ю. Собалеў, мастак Н. Іванова) больш шырокага эмацыянальнага дыхання, глыбейшы па думцы, чым п'еса. Многае недагаворанае, недакладна і няўдала раскрытае ў п'есе, дапоўнена багатым мастацкім уяўленнем, натхненнем і эстэтычным густам рэжысуры і акцёраў.

Перш-наперш варта сказаць пра творча актыўную рэжысуру і яе вобразнае бачанне спектакля. Мы тут зноў адчулі жыццёвасць крылатай думкі Маякоўскага аб тым, што тэатр «не люстэрка, якое адлюстроўвае, а павелічальнае шкло».

Рэжысура бывае розная. Аб той, якая запалонена нуднымі схемамі і штампамі, застарэлымі нежыццёвымі традыцыямі, аднойчы вельмі трапна сказаў Г. Таўстаногаў: «Сустракаюцца сярод нас такія... рэжысёры, якія выяўляюць рамантыку нашых дзён сродкамі вонкавай рытарычнасці, суровую праўду нашага жыцця—сродкамі французскай меладрамы канца мінулага стагоддзя, а характво нашых дзён — сродкамі дэкадэнцкага стылізатарства старажытнасці мастакоў з «мира искусства».

Малады рэжысёр і мастак тэатра ў згодзе з плённымі рэалістычнымі традыцыямі коласаўцаў сталі на іншы, больш пэўны шлях.

У зрокавым вобразе спектакля многа паветра, сонца, цёплых, жыццярадасных фарбаў. Гэта адпавядае яго агульнаму аптымістычнаму настрою і лірыка-камедыйнаму тэмпа-рытму. Рысы надрыўнай меладрамы і стыляжнай экзотыкі, якія ёсць у п'есе, прыглушаны настолькі, наколькі гэта дазваляў літаратурны тэкст.

На першым плане ў спектаклі іншыя, больш мажорныя акцэнты—светлая, аптымістычная лірыка, цёплы гумар, шчодрасць і шчырасць палымяных юнацкіх сэрцаў. Яны не трацяць любоў да жыцця і адчуваюць вялікую сілу калектыву нават у складаных акалічнасцях, калі хлопцы і дзяўчаты, ратуючы жыццё юнака, апынуліся на бальнічных ложках.

Добра прагучала ў спектаклі тэма высакароднасці і гуманнасці прафесіі савецкага ўрача, перамогі смеласці і наватарства ў медыцыне над коснасцю і абыякавасцю.

У сюжэтным «трохкутніку» Мішы (Ф. Марцынкевіч), Вані (О. Лапо) і Шуры (Г. Маркіна) тэма рэўнасці адступіла на другі план перад галоўнай тэмай самаадданага сяброўства і сапраўднага, шчырага кахання.

У спектаклі цікавыя не столькі няўдалае мінулае і калючы характар Вані, колькі яго адвага і вернасць сваім пачуццям, перавыхаванне героя пад іх уплывам. Іменна ў гэтым станоўчая асаблівасць вобраза, створанага О. Лапо. Заслугоўвае прызнання цёплая інтанацыя сяброўства і адданасці маладзёжнаму калектыву, якая афарбоўвае псіхалагічны партрэт гераіні Г. Маркінай і робіць яе прывабнай. Ёсць і іншыя творчыя ўдачы ў выканаўцаў ролей маладых герояў. У такім жа плане паказу высакароднай савецкай маралі і гуманнасці сыграны сцэны ў хірургічнай клініцы больш сталымі майстрамі М. Звездачотавым (Крупін) і Л. Мацісавай (Анісава).

Вельмі добра, што тэатр імкнуўся тыпізаваць лепшыя рысы савецкіх людзей, паказаць іх праз мастацкае «павелічальнае шкло», пазбавіць герояў таннага меладраматызму і ружовай сентыментальнасці.

І ўсё ж спектакль не зусім задавальняе патрабавальнага савецкага гледача банальнасцю многіх старонак літаратурнага тэксту п'есы, адсутнасцю дастаткова глыбокіх і разнастайных характараў, неарыгінальнасцю канфліктаў. Нямнога дадзена аўтарам п'есы акцёрам для таго, каб іграць не проста добрых юнакоў і дзяўчат наогул, а іменна заводскіх хлопцаў. Назва п'есы больш гучыць як мянушка, чым як істотны элемент псіхалагічнага партрэта моладзі, бо ніякіх сур'ёзных падзей з героямі ў працэсе вытворчасці не адбываецца.

Герой і калектыў

Сапраўднае мастацтва не сумяшчальна са спектаклямі-блізнятамі, спектаклямі-копіямі, варыяцыямі ўжо вядомых сцэнічных твораў. Кожны сталы тэатр самастойна, па-свойму прачытвае драму, знаходзіць у ёй думкі, асабліва блізкія яго калектыву.

«Востраў Афрадзіты» ў коласаўцаў не падобны па сцэнічнаму вырашэнню да цікавага спектакля купалаўцаў. У спектаклі віцяблян—уласнае мастацкае аблічча, свае псіхалагічныя інтанацыі. У сувязі з гэтым спектаклем і яго рэжысурай варта прыгадаць размову на старонках усесаюзнага друку аб тым, што з'яўляецца тыповым для сучаснага савецкага тэатра—спектакль аднаго галоўнага героя, якому «акампаніруе» ансамбль, або сцэнічны твор, дзе актыўна і роўна дзейнічае ўвесь творчы калектыў.

Нам здаецца больш прынцыповай пазіцыя рэжысёраў, якія дамагаюцца драматызму сучаснага спектакля на аснове ўсяго кантэксту п'есы, дзейснай творчай думкі ўсіх персанажаў. Вядома, што ў найбольш таленавітых спектаклях сучаснага тэатра хвалюе ўвесь ансамбль, а не толькі цэнтральны герой. Спектакль мае поспех, калі драматычныя перажыванні выказаны не толькі самім героем, але знаходзяць адлюстраванне таксама ў думках і паводзінах іншых дзеючых асоб. Спектакль «Востраў Афрадзіты» (рэжысёр Ю. Собалеў, мастак А. Грыгар'янц) належыць да такіх сцэнічных твораў, дзе выразна гучыць калектыўны акцёрскі голас. Гэта, зразумела, не выключае і яркіх індывідуальных удач.

Галоўнае, што вабіць у спектаклі,—выкрывальны пафас і баявы тэмперамент, вострая антыкаланіяльная накіраванасць. Адчуваецца сугучнасць ідэй і эмоцый сцэнічнага твора сур'ёзным міжнародным падзеям, якія ў нашы дні адбываюцца ў Конга, Лаосе, на Кубе і ў іншых краінах, дзе народ узняў свой гнеў супраць каланіялістаў. Спектакль па ўсяму настрою не абмежаваны барацьбой кіпрыётаў супраць жорсткага англійскага імперыялізму.

Тэатр не столькі паглыбіўся ў асабістае перажыванне галоўнай гераіні, у яе душэўную драму страты любага сына, колькі аддаў роўную ўвагу ўсім героям, раскрыццю сучаснага грамадскага гучання ідэй і вобразаў п'есы. І разам з тым вобраз Кір'якулі ад такога сцэнічнага вырашэння не страціў псіхалагічнай пераканальнасці і мастацкай выразнасці.

У чым своеасаблівасць вобраза, з якім нас пазнаёміла М. Бялінская? Мы бачым яе ў асаблівым акцэнце на тым, што многія праблемы, якія хвалююць палымяную кіпрыётку, яе грамадскія і асабістыя ідэалы могуць быць здзейснены толькі ў арганічнай еднасці гераіні з народам, у тым, што яе дзеянні, думкі і эмоцыі адлюстроўваюць імкненне і настрой усяго народа. І хоць Кір'якулі часта хвалююча гаворыць пра абавязак і сэрца маці, мы, аднак, разумеем, што гераіня М. Бялінскай не толькі маці свайго сына-рэвалюцыянера. Яе клопат больш вялікі і аддадзены лёсу ўсіх прыгнечаных юнакоў і дзяўчат Кіпра. У гэтым, як слушна акцэнтуе артыстка, Ламбрыні знаходзіць душэўныя сілы для таго, каб мужна перанесці жахлівую сямейную трагедыю—смерць любімага сына. Такая «лейттэма», асноўнае «зерне» вобраза М. Бялінскай.

Гэты вобраз у кожным тэатры, у тым ліку і ў коласаўцаў, дае падставу для размовы аб вытоках сапраўднага акцёрскага майстэрства. Артыстка М. Бялінская ў вобразе Кір'якулі аддае выключную ўвагу сцэнічнай выразнасці слова-думкі, слова-эмоцыі. Аднак яна разумее, што дзейснасць слова не будзе поўнай беззмястоўных паўз і падтэксту. Артыстка раскрывае падтэкст з дапамогай мелодыкі галасавых інтанацый, пластыкі і ўсім рытмам жыцця гераіні на сцэне. Выразнасць слова арганічна з'яднана з «фізічнымі дзеяннямі» артысткі ў ролі. У гэтым сінтэзе, а не ў празмерна завостранай падачы гуку, руху і жэстаў М. Бялінская дасягае тыпізацыі сцэнічнага характару.

Нельга было б успрыняць усю глыбіню драматычных перажыванняў кіпрыёткі, калі б артыстка не валодала «ўнутраным маналогам» і не разумела прыроды тэмпераменту гераіні. У вобразе Ламбрыні М. Бялінскай мы выразна адчулі душу гераіні, стыль яе мыслення і рытм жыцця, напружаны і цёплы позірк вачэй, радасную і сумную ўсмешку высакароднай маці і змагара.

З такой жа душэўнай шчодрасцю мякка і цёпла сыграна роля Вікі А. Мельдзюковай. Нам думаецца, што гэта другі па значэнню вобраз у спектаклі. І гэты вобраз дадзены не ў статыцы, а ў руху, у развіцці і канчатковым станаўленні. Калісьці Ул. Неміровіч-Данчанка гаварыў, што глядач хоча сам у тэатры ўгадваць, распазнаваць вобраз і калі гэтай творчай патрэбы артыст яго пазбаўляе, глядач становіцца пасіўным. Манера жыцця А. Мельдзюковай у вобразе выклікае неабходнасць думаць пра гераіню, пра яе сучасны лёс і будучыню. Артыстка паступова знаёміць нас з душэўнымі імкненнямі дзяўчыны, для якой юнак Дэві—увасабленне светлага і цудоўнага ў жыцці. Для яго Вікі гатовая на самаахвярнасць. Сціпласць і лагоднасць спалучаюцца ў сцэнічным характары дзяўчыны з загартаванай воляй і рашучасцю ў абароне жыццёвых ідэалаў. Гэта простая маладая жанчына, але з надзвычай чулай і высакароднай натурай. І ніхто не здолее прымусіць Віку збочыць з таго шляху, на які яе кліча сумленне і гарачае пачуццё. Такі прывабны вобраз складваецца ў свядомасці гледача на працягу спектакля.

Хоць мы і не прыхільнікі строгага амплуа, аднак нельга пры размеркаванні ролей не ўлічваць магчымасці артыста. Бытавая артыстка Я. Глебаўская нібы знянацку трапіла на ролю ледзі Патарсан. Ледзі—халодная і абыякавая, ганарлівая англійская арыстакратка. Гэта павінна знайсці належнае адлюстраванне не толькі ў псіхалагічным партрэце гераіні, але і ў галасавых інтанацыях, у манеры гаворкі, рухах, жэстах і паставе Патарсан. Але такога плана вобраз не ўласцівы творчаму тэмпераменту Я. Глебаўскай, і яна спрасціла яго, сыграла ў неарганічнай ролі танальнасці, чым і нанесла страту глыбіні псіхалагічнага і сацыяльнага канфлікту, які разгортваецца паміж дзвюма маці.

Спектакль у асноўных рысах ансамблевы. Гэтаму спрыяюць сардэчнасць і суровая засяроджанасць Тэафіліса (Я. Буракоў), псіхалагічная выразнасць характару Дэві (Я. Шабан), сатырычная завостранасць сцэнічных партрэтаў Кэт (Л. Мацісава), Маклея (А. Трус), Ральфа (С. Казлоў) і іншых вобразаў.

Почырк рэжысёра

Рэпертуар коласаўцаў у асноўным надзённы, сучасны. У гэтым галоўная прычына прыхільнасці да іх гледача. Аднак тэатр часам ставіць творы і пра мінулае беларускага народа, пра яго барацьбу з ворагамі. У спек-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ГЛЕДАЧЫ АБ ВЫСТАЎЦЫ

Дэталі падводзяць

Шматлікія гледачы наведваюць рэспубліканскую мастацкую выстаўку. Што ж, цікавіцца ёсць чым: у музеі экспануюцца разнастайныя творы беларускіх мастакоў. Многія з іх запамінаюцца, хвалююць. Аднак у некаторых карцінах не адчуваецца жыццёвай праўды.

Мне хочацца сказаць некалькі слоў пра карціны на тэмы калгаснага жыцця. Некаторыя дэталі гэтых карцін так кідаюцца ў вочы, што можна не быць прафесіяналам, каб заўважыць памылкі.

Вось карціна мастака І. Белановіча «Пад вясну». На пярэднім плане паказана, як трактар «Беларусь» вязе цяжкагружаную цялежку (не сані!) з торфам. Відаць, аўтар задумаў паказаць размах барацьбы калгаснікаў за будучы ўраджай. Аднак гэта адлюстравана непераканаўча. На калгасных палях амаль немагчыма ўбачыць такую з'яву. На транспарціроўцы звычайна заняты больш магутныя трактары. А «Беларусь» выкарыстоўваецца на палявых ці іншых падсобных работах. І ўжо ніяк нельга паверыць, што гэтая невялікая машына можа забяспечыць высокія тэмпы вывазкі ўгнаенняў, ды яшчэ па такой «пад вясну» дарозе. Аўтар, відаць, мала знаёмы з калгаснай вытворчасцю.

Ці ўзяць карціну «Даяркі» А. Малішэўскага. Невядома, дзе мастаку ўдалося бачыць, каб даяркі даглядалі гадавалых цялят. Хутчэй за ўсё ён хацеў паказаць цялятніц. Трэба ж ведаць, што даяркі звычайна даглядаюць цялят толькі да дваццацідзённага ўзросту. Не ўдалося аўтару перадаць дынаміку карціны. Рухі і жэсты дзяўчат атрымаліся ненатуральнымі, надуманымі. Вядома, такая ўмоўнасць не можа хваляваць гледачоў.

Няправільна перададзеныя дэталі зніжаюць вартасць карціны А. Жолтак «Восень». Хто ж надзяе такія яркія сукенкі на ўборку бульбы? Гэта ж адна з восеньскіх чарнавых работ. Воддаль жа раскладзены вогнішчы для таго, напэўна, каб калгаснікі маглі пагрэць рукі. Інакш яны выглядаюць як непатрэбная дэкаратыўная дэталь. Ёсць і супярэчнасці. Адна з маладых калгасніц любоўна абняла кошык з клубнямі, высыпаючы іх у кучу. Гэта зразумела: каго не радуюць багатыя дары восені, плённы вынік працы. Дэталь надае карціне нейкую паэтычную ўзнёсласць. І тут жа побач жанчына зграбае гэтыя адборныя клубні вілкамі. Вось таму карціна не ўспрымаецца як адзінае цэлае.

У карціне В. Ярмоленкі «Калгасная вясна» таксама няўважліва выпісаны дэталі. На пярэднім плане добра перададзены пупышкі, з якіх паказваюцца маленькія клейкія лісточкі. Далей дрэвы чамусьці пышна зелянеюць. А на заднім плане барва лісцяў перадае каларыт восені.

Усе гэтыя недакладнасці заўважае самае неспрактыкаванае ў мастацтве вока. Заўважаюць іх і калгасныя гледачы. Заўважаюць і трацяць веру ў праўду жыцця ўсяго твора.

І. ГРАБЛЕЎСКІ,
супрацоўнік Астравецкай раённай газеты.

Гродзенская вобласць.

чытач змяніўся. «...амаль $\frac{3}{4}$ насельніцтва краіны складаюць асобы, якія нарадзіліся пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі», — чытаем у паведамленні Статыстычнага ўпраўлення. Варта задумацца, ці можа паэтыка нашага фальклору і паэзіі дарэвалюцыйнага часу, цесна звязаная пераважна са светам селяніна, ці можа яна цалкам адпавядаць усім духоўным, эстэтычным запатрабаванням нашага сучасніка, улічваючы той агромністы скачок, які быў зроблены нашым народам за гэтыя гады ва ўсіх сферах жыцця?

Як бы звяртаючыся да нашых сённяшніх эпігонаў фальклору і класікі і некаторых рэцэнзентаў, Максім Багдановіч пісаў у 1915 годзе ў артыкуле «Забыты шлях»: «Напісан верш, каторага ад народнай песні і не адрозніш. Гэта — трыумф пісьменніка, стаўшага на такую пуціну. Але на што той верш? Ці ж замала было б народных песняў і без яго? Далей,— мы ж радзіліся аб развіцці народнай паэзіі, а тут у лепшым прыпадку становімся ўровень з ёй, аб развіцці ж няма і мовы».

Дарэчы, трэба падкрэсліць, у наш час мастак, карыстаючыся выключна той паэтыкай, не можа стаць «уровень» з дарэвалюцыйнай паэзіяй, стварыць такія ж дасканалыя мастацкія каштоўнасці, якія ўвайшлі ў залаты фонд нашай культуры. У яго не будзе **арганічнасці** між сённяшнім практычным светаўспрыманнем і тым мінулым вобразным мысленнем, а без гэтай арганічнасці няма сапраўднага мастацтва.

Гэта зусім не азначае, што наша паэзія адмаўляецца ад былых заваёў. **Увесь вопыт** мінулага ўваходзіць у наш набытак. Але ён ужо недастатковы для патрэб сучаснасці.

Сапраўдная паэзія заўсёды вельмі чуйная да свежых вятроў сучаснасці і яна няспынна ўзбагачаецца. «Захоўваць спадчыну—зусім не азначае яшчэ абмяжоўвацца спадчынай...» (Ул. І. Ленін, творы, т. 2, стар. 495).

Пошукі А. Вялюгіна і звязаны з далейшым развіццём рэалізму ў нашай сённяшняй паэзіі. Культура вялюгінскага верша складае неад'емную частку сучаснай беларускай паэзіі. І тая «контурнасць», супраць якой так заўзята выступае П. Пестрак не што іншае як уменне паэта, абапіраючыся на сэнсавыя, гукавыя, рытмічныя мажлівасці слова, паказаць чалавечае перажыванне ў багацці яго адценняў і пераходаў.

Цікава, што Р. Бярозкін у артыкуле пра творчасць А. Вялюгіна («Полымя», № 10, 1960 г.) якраз як узор майстэрства паэта прыводзіць верш «Вечны каляндар», які выклікаў найбольшыя нараканні П. Пестрака. «Карціна восені, — піша Р. Бярозкін, — намаляваная так жыва і канкрэтна, ва ўсёй неаспрэчнасці яе «каляндарных» прыкмет, **натуральна і лёгка** (падкрэслена мною.—**Ан. К.**), без ніякага зрыву ў алегарычнасць пераводзіцца ў **чалавечы**, псіхалагічны план, і вось яна ўжо не проста восень, а пара спеласці і падрахункаў, пара разумнай чалавечай узмужнеласці». І ці ж гэта дрэнна?

Цяжка зразумець П. Пестрака, калі ён без усякай суаднесенасці з галоўнай думкай твора пачынае гаварыць аб празмернай насычанасці верша метафарамі. Яны ж — адзін са сродкаў, які даў мажлівасць паэту прадметы з іх аб'ектыўнага стану перавесці ў стан суб'ектыўны.

Няма падставы гаварыць і аб іх цьмянасці. Метафары А. Вялюгіна рэалістычныя і не патрабуюць ніякага каментарыя: у вершы бачыш тую жыццёвую аснову, на якой яны ўзніклі. Бяда толькі, што П. Пестрак кожны троп хоча ператварыць у матэрыяльны прадмет. І тады ўсе вялюгінаўскія матафары, накшталт

Мільгаюць дні,
не супыніць
з гары мяцеліц коні, —

пачынаюць скакаць перад ім, як кентаўры.

Але ў гэтым ужо віна не паэта. Вінаваты чытач, які штучна абмежаваўся пэўнай паэтыкай і не бачыць новага дня літаратуры.

Нам патрэбна «добрая і розная» паэзія. І трэба больш радавацца кожнаму поспеху яе майстроў. У нашай літаратуры вялікія традыцыі народнасці, каб так баяцца сёння за ўсякі больш-менш смелы пошук, а да кожнай метафары прыглядацца: «А ці няма тут фармалізму?»

Паэзія — ў бітве адвага,
Не снобаў тупых рэзалюцыі,
Не ведае белага флага
У каханні,
жыцці,
рэвалюцыі.

Ан. КЛЫШКО.

З мастацкай фотавыстаўкі

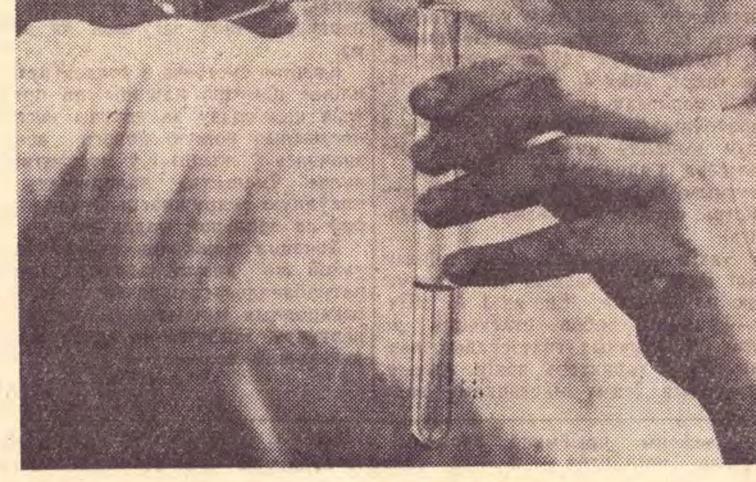

Лабарантка.

Фота А. Дзітлава.

Пісьмы ў рэдакцыю

Пакуты пакупніка

Часта бывае так, што пэўны часопіс не выпісваеш, але з яго зместам знаёмішся ў бібліятэцы. Разгарнуў часопіс — вельмі зацікавіў цябе матэрыял, і хацелася б набыць гэты нумар.

Аднак твае пошукі дарэмныя, бо нідзе не купіш свежы нумар часопіса. Так было са мною і на гэты раз. Дзе я ні пытаў 12 нумар часопіса «Бярозка», усюды атрымліваў адмоўны адказ: і ў Абчугскім паштовым аддзяленні, і ў Крупскім «Саюздруку», і ў раённым газетным кіёску.

На самай справе, нельга ж выпісаць усіх выданняў, нават калі ты — актыўны чытач. І тут на дапамогу павінны прыйсці кіёскі «Саюздруку». Трэба завесці такі парадак, каб у гэтых кіёсках можна было набыць любы часопіс, які выдаецца ў нашай рэспубліцы. А на практыцы якраз наадварот. Можна набыць часопіс «Дон» і «Нева», «Сибирские огни», але не знойдзеш «Бярозкі», «Немана», «Сельскай гаспадаркі Беларусі», «Полымя».

Чаму так атрымліваецца, тав. Кусаў? Вы ўзначальваеце ўпраўленне па распаўсюджванню перыядычнага друку, плануеце, колькі і куды якіх накіраваць у продаж часопісаў. І ўсё ж невядома, па чыёй гэта віне нельга набыць свежага нумара нашага рэспубліканскага часопіса.

І. РАБКОЎ,
настаўнік Абчугскай сярэдняй школы Крупскага раёна.

Тры гады гудуць правады

Яшчэ ў канцы 1957 г. дырэкцыя саўгаса «Рэчыца» пачала радыёфікацыю дамоў рабочых Капанскага аддзялення. Ад вёскі Дунай да Капані на працягу пяці кіламетраў былі пастаўлены слупы, нацягнены дрот. У кожны дом Капані правялі правады. «Набывайце хутчэй рэпрадуктары, у маі 1958 г. у хатах загаворыць радыё», — заяўляла дырэкцыя саўгаса.

Кожны гаспадар дома набыў рэпрадуктар. Але мінула з таго часу больш трох год, а радыё яшчэ не загаварыла. Дырэкцыя па-ранейшаму ўсё абяцае.

Я. ТУЛУПАЎ.

Рэчыцкі раён.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ

«Знішчыць плесню»

Так называўся змешчаны ў 50 нумары нашай газеты за мінулы год артыкул В. Віктарава пра шкодную дзейнасць баптыстаў у Уздзенскім раёне.

Як паведаміў рэдакцыі загадчык аддзела прапаганды і агітацыі райкома тав. К. Кароль, у раёне быў праведзены спецыяльны семінар па навукова-атэістычнай прапагандзе для сакратароў партарганізацый, старшынь сельскіх Саветаў, загадчыкаў агіткалектываў і лектараў, на якім удзельнікі абмяняліся вопытам работы. На семінары выступіў работнік Мінскага аблвыканкома тав. Панамароў з лекцыяй «Аб формах і метадах навукова-атэістычнай прапаганды».

У вёсцы Любячы, аб якой ішла гутарка ў артыкуле, прачытаў лекцыю «Паходжанне сектанцтва» супрацоўнік АН БССР тав. Надольскі.

Лектары раённага аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў рэгулярна выязджаюць з лекцыямі ў Любячы і іншыя вёскі. Створаны там таксама гурткі па бягучай палітыцы.

ЗВЫЧАЙНАЯ ЛЕГЕНДА

Раман маскоўскага пісьменніка Д. Юферава «Звычайная легенда», выпушчаны нядаўна Ваенным выдавецтвам Міністэрства абароны Саюза ССР, прысвечаны тэме антыфашысцкага падполля ў заходніх абласцях Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Усё ў гэтай кнізе звычайна і незвычайна. Няма тут звышгероя-разведчыкаў, якія разгульваюць па варожых тылах і лёгка абдурваюць гестапаўцаў, прабіраючы ў фашысцкія штабы і змяняюць ход падзей.

Героі Д. Юферава — простыя савецкія людзі — токары, шафёры, студэнты, настаўнікі, хатнія гаспадыні, на якіх абрушыліся першыя ўдары гітлераўскай ваеннай машыны. Месца дзеяння — нічым асабліва не вылучаны, звычайны гарадок на беразе Буга. Змагаюцца з акупантамі беларусы, палякі, рускія.

Аўтар кнігі ўважліва прасачыў за тым, што адбылося ў гарадку на працягу васьмі дзён. [illegible]

[illegible]

падполле, якое мела поўны кантакт з беларускімі і польскімі партызанамі. Абстаноўка рэзка пагоршылася, калі мясцовыя партызанскія атрады і злучэнні, распачаўшы далёкі рэйд, аддаліліся ад горада. У гэты ж час з дапамогай правакатараў гестапаўцам удалося выявіць асноўныя падпольныя яўкі камуністаў і арыштаваць найбольш актыўных дзеячоў супраціўлення. Усё, здавалася, страчана, і вораг можа адчуваць сябе спакойна ў прыціхлым, тэрарызаваным гарадку. Вось з гэтага часу і пачынаецца апавяданне аб васьмі днях, на працягу якіх падполле нібы паўстае з мёртвых, абрастае новымі людзьмі, загойвае цяжкія раны і з яшчэ большай сілай узнаўляе барацьбу.

Канспірацыя мае свае законы. Яна вымагае ад людзей вялікай асцярожнасці, сабранасці, здольнасці прадбачыць загадзя самыя нечаканыя захады ворага, умення адмаўляцца ад шаблону, ад застарэлых прыёмаў, сродкаў і метадаў барацьбы, выяўляць усё новых змагароў і смела абапірацца на іх. Усе гэтыя якасці ўласцівы Андрэю Кавацэвічу і ён, прадстаўнік падпольнага абкома партыі, не ўпускае ні адной магчымасці лішні раз напомніць камуністам Зброўска, што канспіратар—не самотнік, а настаўнік, дарадчык, арганізатар людзей, актыўны змагар, які шукае сустрэчы з ворагам [illegible]

[illegible]

Яна знаёміцца з добрымі, спагадлівымі жанчынамі, якія выручылі яе. Марына Багушэвіч да вайны была майстрам на мэблевай фабрыцы, Ксеня Гудкова — прыбіральшчыца ў афіцэрскім казіно. [illegible]

[illegible] Незразумела толькі, чаму польскія антыфашысты Яніна Банах і іх дачка Эльжбета, якія сталі вельмі блізка да партыйнага падполля, [illegible]

[illegible]

Я. ГЕРЦОВІЧ.

Музыканты з Кёльна

Аўтару гэтых радкоў давялося нядаўна чуць ігру вядомага Маскоўскага камернага аркестра пад кіраўніцтвам Р. Баршая, а пазаўчора пазнаёміцца з выканаўчым майстэрствам не менш вядомага камерна-інструментальнага калектыву з Кёльна (ФРГ), які выступаў у Мінску. Параўноўваючы ігру гэтых аркестраў, трэба сказаць, што кожны з іх — выдатны творчы ансамбль, яны далёка не падобныя адзін да аднаго. Яны не характарызуюцца толькі тым, што склад інструментаў у кожным з ансамбляў розны, што кёльнскія музыканты імкнуцца выконваць творы амаль адных нямецкіх аўтараў, або так званай нямецкай школы (чэх К. Стаміц і інш.), у той час як наш маскоўскі ў рэпертуары мае творы шматлікіх школ і напрамкаў. Розніца паміж двума мастацкімі калектывамі больш істотная — у творчых поглядах мастакоў на выкарыстанне цудоўнай спадчыны мінулага.

Калі Маскоўскі камерны аркестр адчувае музыку мінулага сэрцам сучасніка, шукае і знаходзіць у ёй тое, чым яна можа і павінна хваляваць нас сёння, дык Кёльнскі аркестр імкнецца перанесці слухачоў у атмасферу мінулых стагоддзяў. Іменна таму інструменты ў гэтым аркестры зроблены адпаведна старажытным (мензура, натуральны строй, смычкі і г. д.), выкарыстаны асаблівасці тэхнікі ігры мінулага і сама трактоўка творчасці кампазітараў XVII—XVIII стст.; яе нюансіроўка, тэмпы адпавядаюць мінулым эпохам, іх мастацкім густам.

Вось чаму музыка ў выкананні кёльнцаў не хвалюе, але здзіўляе харавством і выклікае пачуццё ўдзячнасці за асалоду, прынесеную выдатным майстэрствам інтэрпрэтатараў, у першую чаргу — дырыжора Фердынанда Ляйтнера. Так, майстэрства гэтага дырыжора выдатнае. З выключнай чысцінёй гучаць у аркестры тэмбры ўсіх інструментаў і аркестравых груп. Здзіўляюць гнуткасць, з якой калектыў выконвае кожнае патрабаванне дырыжора, рэдкае адчуванне змен рытмічнай будовы твора, тэмпаў. Дырыжор і аркестр выдатна ўмеюць ствараць ледзьве чутнае піянісімо і грандыёзнае для такога складу інструментаў фартысімо. Групы музыкантаў і асобныя салісты аркестра з выключнай чуласцю «падхопліваюць» адзін у аднаго тэмы, якія гучаць у творы, ствараюць выдатны паўнагучны фон, калі трэба падкрэсліць тэмбральныя фарбы або віртуозную кадэнцыю аднаго з інструментаў. З такім жа майстэрствам акампануе аркестр пад кіраўніцтвам Ф. Ляйтнера салістам.

У канцэрце Кёльнскі аркестр пазнаёміў мінчан з творчасцю Іягана Хрысціяна Баха (сына геніяльнага І. С. Баха), К. Стаміца, Г. Ф. Тэлемана, І. А. Хасэ, Г. Ф. Гендэля. З твораў кампазітараў іншых школ была выканана арыя італьянскага кампазітара Л. Леа.

Сімфонія мі мажор І. Х. Баха напісана для падвойнага складу аркестра. Тры яе часткі вызначаюцца светлым адчуваннем рэчаіснасці. Але твор аднастайны па вобразах, чаго не здолеў перамагчы аркестр нават сваім выдатным выкананнем. Больш яркі твор «Сімфонія-канчартантэ» К. Стаміца для скрыпкі, альта і аркестра. Тут трэба адзначыць ігру салістаў Ульрыха Грэлінга і Ульрыха Коха, цудоўнае гучанне валторн у другой частцы твора (раманс).

Вельмі цікавы, паэтычны твор — так званая «Музыка на вадзе» (уверцюра Г. Ф. Тэлемана). Гэтая ўверцюра складаецца з дзесяці частак — старажытных танцаў, кожны з якіх мае праграмны змест у характары традыцыйных феерый XVIII ст. (напрыклад, «Закаханы Нептун», «Жартаўлівы Трытон», «Прыгнутая Тэціс» і іншыя назвы частак). З бляскам аркестр выканаў увесь твор, прычым найбольшае ўражанне пакінулі «Пурэ» («Прыгнутая Тэціс»), «Жыга» («Прыліў і адліў»).

Добра была выканана аркестрам Уверцюра і балетная музыка з оперы «Альчына» Г. Ф. Гендэля, асабліва часткі «Мюзэт», «Інтэрмецца», «Тамбурын». Нельга не падзякаваць і салістку Рут Маргет Пютс (сапрана) за выкананне пад акампанемент аркестра дзвюх арый: «У першую чаргу я абараняю свой гонар» з оперы «Трыумф Камілы» Л. Леа і «Яны табе не будуць перашкаджаць» І. А. Хасэ. У салісткі мякка гучыць голас. Яна па-майстэрску выконвае самыя складаныя фіярытуры арый.

Пасля заканчэння праграмы канцэрта слухачы доўга выклікалі ўсіх выканаўцаў. І адным з твораў, які Кёльнскі аркестр выканаў на «біс», была геніяльная «Арыя» І. С. Баха. У гучанні гэтага неўміручага ўзору вялікага гуманізму лепшых прадстаўнікоў нямецкага народа мы зноў адчулі, якое майстэрства нашых гасцей і як цудоўна музыка дапамагае ўзаемаразуменню паміж людзьмі розных светапоглядаў, што жадаюць жыць у міры і дружбе.

І. НІСНЕВІЧ.

На здымку: выступае Кёльнскі аркестр.

«Як разумець жывапіс»

На такую тэму адбылася лекцыя выкладчыка Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута П. Нікіфарава ў Валожынскім раённым Доме культуры. Лекцыя суправаджалася паказам рэпрадукцый з карцін вядомых рускіх і савецкіх мастакоў.

Пасля лекцыі адбыўся канцэрт. У ім прынялі ўдзел студэнты Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута і самадзейныя артысты Валожынскага раённага Дома культуры.

АМАТАРЫ ВЫПУСКАЮЦЬ КІНАЧАСОПІС

«Крычаўская студыя дакументальных фільмаў». Такой назвы не знойдзеце ў афіцыйных кінадаведніках. Але гэтая студыя існуе і працуе.

Створана яна каля трох год назад. Арганізатары яе — мясцовыя актыўныя фотааматары — супрацоўнік раённай газеты Д. Прахарэнка, дырэктар школы-інтэрната М. Кожанаў, кінамеханік Е. Баравікоў, лінейны кантралёр аўтатранспартнай канторы М. Шчарбаковіч. Яны вывучылі тэхніку здымак і апрацоўкі плёнкі, набылі кіназдымачны апарат і зрабілі некалькі фільмаў-мініяцюр. Гэтыя фільмы мелі поспех у гледачоў, што натхніла кінааматараў на новыя творчыя справы. Вынікам іх намаганняў з'явіўся першы нумар кіначасопіса «Крычаўскія навіны».

Гэта сапраўдны кіначасопіс, які мае некалькі сюжэтаў, дыктарскі тэкст і адлюстроўвае розныя бакі працоўнага і культурнага жыцця раёна. Тут вы можаце ўбачыць кадры будаўніцтва другой чаргі Крычаўскага цаментна-шыфернага камбіната. Кінааматары знялі на плёнку такую цікавую падзею, як раённае свята жывёлаводаў. Пабывалі яны на ферме калгаса «Рассвет» і адлюстравалі барацьбу жывёлаводаў за высокія надоі малака, за атрыманне добрай і таннай свініны. Апавядае кіначасопіс і пра тое новае, перадавое, што зараз укараняецца ў сельскагаспадарчую вытворчасць. Паказана, напрыклад, сіласаванне кукурузы наземным спосабам у калгасе імя Леніна. У час Вялікай Айчыннай вайны мужна змагаліся разам з крычаўскімі падпольшчыкамі і загінулі ў фашысцкіх засценках артысты Акаёмаў і Лузенін. Ім у Крычаве пастаўлен помнік. Адкрыццё гэтага помніка зафіксавана ў кіначасопісе.

Кіначасопіс дэманстраваўся ў гарадскім кінатэатры, у сельскіх, калгасных і саўгасных клубах. Ён вельмі спадабаўся гледачам. Яны прасілі выпускаць кіначасопіс рэгулярна і прапанавалі для яго шэраг цікавых сюжэтаў. Кінааматары абяцалі задаволіць гэтую просьбу і зараз вядуць падрыхтоўку да здымак другога нумара часопіса.

У ВЁСКУ ПРЫЕХАЛА АГІТБРЫГАДА...

Тое, што прыедзе агітбрыгада раённага Дома культуры, хутка стала вядома жыхарам вёскі Драчылава. І хаця аб'ява аб гэтым была вывешана за дзве—тры гадзіны да пачатку вечара, у вызначаны час залу мясцовага клуба запоўнілі калгаснікі не толькі гэтай вёскі, але і іншых населеных пунктаў калгаса імя Крупскай.

Уважліва праслухалі калгаснікі гутарку сакратара партыйнай арганізацыі калгаса Яўгенія Куліка аб рашэннях студзеньскага Пленума ЦК КПСС, аб задачах арцелі ў сувязі з рашэннямі Пленума. Парторг гаварыў аб сацыялістычных абавязацельствах, якія прыняты калгаснікамі. А пасля з цікавай і разнастайнай праграмай выступіла агітбрыгада РДК. Калгаснікам вельмі спадабаліся такія нумары, як сола на баяне Казіміра Быковіча, песні ў выкананні Ліліі Дашкевіч, інтэрмедыя на калгасныя тэмы, якую выканалі Марк Цлаў і Іван Загаруйка і інш.

Выступленне агітбрыгады Навагрудскага РДК адбылося таксама ў вёсцы Верасковы — цэнтры калгаса «Верны шлях». Тут перад канцэртам з гутаркай аб рашэннях студзеньскага Пленума выступіў дырэктар мясцовай школы Сямён Гаўрылаў.

Днямі агітбрыгада пабывала з канцэртам у Шчорсах, дзе больш 250 чалавек прысутнічала на вечары.

Д. ЗІНГЕР.

Навіны мастацтва

Споўнілася 148 год з дня нараджэння выдатнага рускага кампазітара А. Даргамыжскага. У гонар гэтай даты мінская гарадская нотная бібліятэка і кінатэатр «Перамога» наладзілі лекцыю-канцэрт. Аб жыцці і творчасці кампазітара кінагледачам расказаў музыказнаўца М. Жухавіцкі. Артысты В. Гур'еў, В. Дуброўская, Э. Якубовіч выканалі арыі з оперы Даргамыжскага «Русалка», рамансы і песні кампазітара.

* * *

У Мінску і Віцебску адбыліся канцэнтры салісткі Кіеўскай дзяржаўнай філармоніі, заслужанай артысткі УССР Г. Сухарукавай. Украінская спявачка выканала творы ўкраінскіх, рускіх, і зарубежных аўтараў.

* * *

Саюз кампазітараў БССР наладзіў для слухачоў універсітэта культуры гарадскога пасёлка Целяханы Брэсцкай вобласці лекцыю-канцэрт.

Аб развіцці сучаснай беларускай музыкі, аб творчасці беларускіх кампазітараў, расказаў музыказнаўца І. Нісневіч.

Прысутныя вельмі гасцінна сустрэлі кампазітара Г. Вагнера, які выканаў урыўкі са свайго балету «Падстаўная нявеста». Шэраг папулярных песень Вагнера — «Партызанская клятва», «Камсамольская», «Ціхі вечар», «Прамінула лета», «Вячэрні вальс», «Калыханка» — выканалі саліст Беларускага радыё і тэлебачання В. Прышчапёнак і артыст Ю. Матраеў.

ПЕРАМОЖЦАМ — ГОНАР

За поспехі ў сацыялістычным спаборніцтве па кінаабслугоўванню насельніцтва ў чацвёртым квартале 1960 г. Міністэрства культуры БССР і прэзідыум рэспубліканскага Камітэта прафсаюза работнікаў культуры прысудзілі пераходны Чырвоны сцяг і першую грашовую прэмію віцебскаму кінатэатру «Кастрычнік» (дырэктар А. Максіна), другую—магілёўскаму кінатэатру «Чырвоная зорка» (дырэктар М. Рыжанскі), трэцюю — кінатэатру «1-е Мая» ў г. Брэсце (дырэктар Л. Мікаленка).

Адзначана добрая работа мінскіх кінатэатраў «Зорка», «Цэнтральны», «Мір», полацкага кінатэатра «Радзіма».

СУЧАСНАСЦЬ І ГІСТОРЫЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

таклях і на гэтыя тэмы коласаўцы не застаюцца абыякавымі тлумачальнікамі і сузіральнікамі гістарычных падзей, а вядуць размову пра іх з актыўных пазіцый савецкіх мастакоў.

Заслугоўвае сур'ёзнай увагі прэм'ера «Лявоніха» П. Данілава. Праўда, такія п'есы—не навіна на беларускай сцэне. Усе памятаюць сюжэтныя канфлікты, калі бедную сялянскую дзяўчыну прымушалі ў даўні час выходзіць замуж за нялюбага старога, але багатага чалавека. Даўно вядомы і трагічныя сцэны, якія вынікалі з права паноў на першую шлюбную ноч. Неаднаразова даводзілася чуць са сцэны пра жорсткасць і разбэшчанасць прыгоннікаў, што выклікала стыхійны пратэст сялян. Гэтыя матывы выразна гучалі ў драматургіі Я. Міровіча, В. Вольскага, М. Клімковіча і іншых аўтараў. У гэтых адносінах ніякіх асаблівых адкрыццяў у драме П. Данілава няма, хоць яго «Лявоніха» зусім самастойны твор.

Аднак прэм'ера развівае і паглыбляе тое, што ўжо стала даўняй станоўчай традыцыяй Тэатра імя Якуба Коласа. У тым, што спектакль загучаў шчыра, тэмпераментна і ярка, значная заслуга рэжысёра Ю. Шчарбакова і яго таварышаў па пастановачнаму калектыву (мастак Я. Нікалаеў, кампазітар І. Любан, балетмайстар Янка Хвораст).

У чым своеасаблівасць рэжысуры ў вырашэнні традыцыйнай тэмы?

Ю. Шчарбакоў, а разам з ім Я. Нікалаеў, І. Любан не захапіліся пасіўным этнаграфізмам. Яны адмовіліся ад вырашэння драматычных калізій п'есы на адной журботнай ноце. І гэта правільна, бо пасіўная сузіральнасць і туга ніколі не былі галоўнай эмацыянальнай рысай народа ў працэсе супраць царска-памешчыцкага ладу. У калектыўным вобразе народа ў спектаклі і ў характарах мы адчуваем галоўнае «зерне» твора—высокую чалавечую годнасць простых людзей, іх нянавісць і пагарду да прыгоннікаў і бюракратычнай паліцэйскай машыны дарэвалюцыйнай Расіі. У спектаклі дзейнічаюць жыццелюбівыя людзі, а не меладраматычна-сентыментальныя схемы сцэнічных персанажаў, як гэта часта бывае ў падобных творах. Ёсць тут інтанацыі, уласцівыя драматычнай паэзіі і эпасу Янкі Купалы і Якуба Коласа, сугучнасць Астроўскаму (Тэкля ў сакавітым выкананні М. Бабок) і Чэхаву (Васіль Быневіч—Ф. Шмакава, якога мы чулі ў радыёкампазіцыі «Лявоніхі»). Гэта надае большую манументальнасць і маштабнасць падзеям п'есы, рэалістычную канкрэтнасць і «аб'ёмнасць» характараў.

Для рэжысуры гэтага сінтэтычнага спектакля не існуе ніякіх атракцыёнаў і эстрадных нумароў. Усё тут эмацыянальна і лагічна абгрунтавана, шчыльна звязана з агульнай «звышзадачай». Так, напрыклад, заручыны—прыгожы старажытны бытавы абрад. Аднак Ю. Шчарбакоў не столькі цікавіцца яго этнаграфічнай дакладнасцю, колькі магчымасцю ў гэтай карціне абвастрыць сацыяльныя і сюжэтныя канфлікты і дасягае ў сваім імкненні поспеху. Мы пазнаём новыя рысы інтэлектуальна-псіхалагічнага аблічча герояў.

У тым, што рэжысёр Ю. Шчарбакоў добра валодае сінтэтычнай формай рамантычнага спектакля, мы зноў пераканаліся нават у танцавальных эпізодах (іх з добрым веданнем нацыянальнага малюнка і тактоўна паставіў Янка Хвораст). І тут няма простай забаўляльнасці, а танцы, таксама як і песні, адыгрываюць прыкметную ролю ў раскрыцці настрою народа ў масавых сцэнах і перажываннях асобных герояў.

«Лявоніха»—найбольш ансамблевы з апошніх спектакляў. Ёсць розныя віды сцэнічнага ансамбля. У адным выпадку ён складаецца з артыстаў, якія іграюць у адной строга акрэсленай манеры. Аднак пры такой акалічнасці, успрымаючы пэўны калектыўны вобраз спектакля, не заўсёды выразна пазнаеш індывідуальны твар герояў. Агульнае не заўсёды дакладна і глыбока раскрываецца праз індывідуальнае. Ансамбль, якога дамагаецца Ю. Шчарбакоў (мы гэта памятаем і па яго мінулых спектаклях «Бітва ў дарозе», «Навальніца будзе» і «Іркуцкая гісторыя»)—гэта мастацкае з'яднанне яркіх індывідуальнасцей, дзе гранічнае раскрыццё таленту кожнага акцёра ў ролі накіравана не на «канцэртнае» сольнае гучанне яго. З яркіх характараў складаецца «многаактовы» спектакль, але з адзінай тэмай і агульным выразным мастацкім стылем.

У «Лявонісе» амаль усе вобразы—характары (за рэдкім выключэннем) і разам з тым яны злітныя ў адзіным ансамблі рамантычнага спектакля. У станоўчых вобразах псіхалагічная канкрэтнасць яднаецца з рамантычнай прыўзнятасцю, а ў адмоўных—бытавая праўда характару арганічна спалучаецца з элементамі сатыры і гратэску.

Спынімся на прыкладах.

Сымон Ц. Сяргейчыка — складаны псіхалагічны тып старога селяніна, які напакутваўся за свой век і, можа, не бачыў ніводнага светлага дня ў гаротным жыцці. Як чорная хмара віселі над ім цемра непісьменнасці і панскі бізун. А цяпер чалавек зноў трапіў у бяду. Панскія паслугачы збіраюцца апаганіць адзіную яго радасць—дачку, прыгажуню Марыську (Л. Куцькіна). Усё гэта мы адчуваем у яго цяжкай хадзе, у пакутлівым роздуме. І разам з тым Сымон Сяргейчыка—нястрымны рамантык, які не страціў веры ў чалавечае сумленне, у чысціню душэўных імкненняў людзей. Не зважаючы на сталы ўзрост, Сымон яшчэ захаваў чысціню сэрца і нават наіўнасць. Такая трактоўка ролі—не марная выдумка рэжысёра і таленавітага акцёра, а шчырая і дакладная праўда своеасаблівага характару.

А «Кацярына-весялуха» З. Канапелькі? Гэта ўдава Лявоніха са зморшчынкамі на стомленым твары, хоць яна жанчына яшчэ не вельмі вялікага веку. Але Лявоніха пастарэла ад чорнай бяды і пякучага болю ў сэрцы. Яе зброя ў барацьбе за жыццё, у чаканні сына—песня радасная і тужлівая, светлая і такая, што нібы агнём паліць. І верыш, што гэтая жанчына, загартаваная ў пакутах, не сагне спіны перад «яснавяльможнымі» юрліўцамі і захавае чалавечую гордасць, чаго б гэта ёй ні каштавала.

Горкі і цяжкі гумар пакалечанага на вайне адстаўнога салдата Тамаша (М. Звездачотаў). Але і ў ім цепліцца надзея на лепшыя часы. І за адсутнасцю больш матэрыяльнай зброі ён вострым слоўцам і кпінамі назаляе чорнаму груганню.

Цудоўны сцэнічны партрэт паніча Мочэк-Мачульскага (А. Ільінскі) мае зусім канкрэтныя бытавыя рысы распусніка і марнатраўцы з дэгенератыўным тварам, маслянымі вочкамі і грасіруючай гаворкай. І разам з тым мы ясна заўважаем сатырычнае «павелічальнае шкло», якім карыстаецца артыст, герой якога набывае шырокую тыпізацыю. І ўяўляеш гэтага паніча такім, нібы ён толькі што сыйшоў з палотнаў класічнага жывапісу «перасоўнікаў». Мы разумеем, што ў гэтым выпадку крылатая фантазія рэжысёра з'ядналася з талентам і магутным тэмпераментам выдатнага майстра «буйнага камізму» А. Ільінскага.

У такім жа востра камедыйным стылі іграе С. Скальскі эпізадычную ролю памешчыка. Ён, як і А. Шэлег—ураднік, добра стасуецца да групы сатырычных гратэскавых персанажаў. Іх характары яркія, жывыя, адпаведныя ўсяму мастацкаму ладу спектакля, з'яўляюцца тыповымі, абагульняючымі і дапамагаюць глыбейшаму раскрыццю сацыяльных канфліктаў драмы.

У рэпертуары коласаўцаў «Лявоніха»—працяг і развіццё лініі рамантычных фальклорных спектакляў, якая асабліва выразна алюстравана ў «Несцерку» і «Машэку». У той сціплай прапорцыі, якую спектакль займае на афішы, няма падстаў дакараць тэатр у збочванні з галоўнага шляху яго творчасці. Наша цудоўная рэчаіснасць была і застаецца аб'ектам галоўнай увагі жыццядзейнага і творча актыўнага калектыву Тэатра імя Якуба Коласа.

На здымку: у ролі Ламбрыні Кір'якулі артыстка **М. Бялінская** ў спектаклі «Востраў Афрадзіты» (Тэатр імя Якуба Коласа).

Культура старога спектакля

Творчая культура тэатра пазнаецца і ў стаўленні да старых спектакляў, якія на працягу доўгага часу застаюцца ў яго рэпертуары. У коласаўцаў ёсць станоўчыя прыклады ў гэтых адносінах. Шмат год упрыгожвалі яго сцэну «Несцерка», «Алазанская даліна» і некаторыя іншыя спектаклі. Акцёры выступалі ў гэтых творах з сапраўдным натхненнем і заўсёды ставіліся да ролей з выключнай патрабавальнасцю.

Горшае ўражанне пакінуў спектакль «Родная маці» М. Алтухова, які нам давялося цяпер зноў пабачыць. Больш за 300 разоў паказаны ён гледачам, што сведчыць пра трываласць гэтага сцэнічнага твора. Аднак спектакль апошні час паказаны ў «расхістаным» выглядзе і неансамблевым акцёрскім выкананні. Захавалі сакавітыя свежыя фарбы прэм'еры (у спектаклі за 5 лютага) толькі Л. Мацісава—Нона Адамаўна, Л. Лічыніцар—Сярожа, С. Скальскі—Ашэнберг. На жаль, выканаўцы галоўных ролей З. Канапелька—Маша, А. Шэлег—лётчык, З. Вялікі—Чарняк і некаторыя іншыя ігралі ролі ніжэй сваіх творчых магчымасцей, вяла, нетэмпераментна, без натхнення. Мабыць, гэтыя кваліфікаваныя, прафесіянальна сталыя акцёры ўжо стаміліся і не знаходзяць у сабе дастаткова свежай энергіі і належных фарбаў для вобразаў спектакля. Калі гэта так, дык тэатр мае магчымасць перадаць моладзі іх ролі, і стары спектакль, які і надалей застаецца ў рэпертуары, зноў загучыць як прэм'ера.

Кожная сустрэча з коласаўцамі выклікае пачуццё пашаны да працавітага калектыву за творчы неспакой, нястомныя пошукі новага, асабліва значнага ў жыцці і ў мастацтве, за чулае ўмельства наладжваць сапраўдную садружнасць сталых майстроў са здольнай моладдзю.

Хочацца пажадаць коласаўцам з такой жа настойлівасцю і строгай патрабавальнасцю развіваць свае высакародныя традыцыі і ў рэпертуару, асабліва на хвалюючыя тэмы нашай велічнай сучаснасці.

М. МІХАЙЛАЎ.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00079

Друкарня імя Сталіна.